

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
POLITIKAS ZINĀTNES NODAĻA

**DEMOKRĀTISKO SANKCIJU NEGATĪVĀ IETEKME AUTORITĀRO
REŽĪMU DEMOKRĀTIJAS VEIDOŠANĀS PROCESOS:
KUBAS, IRĀNAS UN KRIEVIJAS GADĪJUMI**

BAKALaura DARBS

Autore: **Sintija Tarasova**

Studenta apliecības Nr.: st14037

Darbs vadītājs: Mg.Soc.Sci. Matīss Veigurs

RĪGA 2018

ANOTĀCIJA

Bakalaura darbā “Demokrātisko sankciju negatīvā ietekme autoritāro režīmu demokrātijas veidošanās procesos: Kubas, Irānas un Krievijas gadījumi” tiek izvērtēta sankciju kā ārpolitikas instrumenta ietekme, veicinot demokrātijas procesu pozitīvu attīstību.

Bakalaura darba teorētiskais ietvars ir akadēmiskā literatūra par sankcijām un to efektivitāti, papildus uzmanību pievēršot sankcijām, kas īstenotas, lai veicinātu demokrātisko procesu attīstību. Darba empīriskajā daļā, analizējot sekundāro informāciju par darba tēmu, tiek analizēta korelācija starp sankcijām, to ieviešanas periodu un demokrātisko rādītāju uzlabošanos, meklējot iespējamās cēloņsakarība, sankcijām veicinot pozitīvas vai negatīvas izmaiņas.

Analīzes rezultātā tiek secināts, ka demokrātiskās sankcijas dažos gadījumos veicina negatīvu demokrātijas procesu attīstību, tomēr visbiežāk izmaiņas ir ļoti daudzu un dažādu faktoru rezultāts, apgrūtinot konkrētu faktoru identificēšanu.

Atslēgvārdi: *sankcijas, demokrātija, demokrātijas indekss, Kuba, Irāna, Krievija*

ANNOTATION

Aim of the paper “Negative impact of democratic sanctions on authoritarian regime’s transition into democracies: Case studies of Cuba, Iran and Russia” is to evaluate sanctions as a tool in international politics and an extent to which they can promote or hamper democratic progress.

Theoretical background consists of literature on the topic of sanctions and their effectiveness, with more attention paid specifically to sanctions that promote democratic changes. The empirical analysis is based on a secondary data analysis; the aim of analysis is to find correlations, which could later be proved to be causations, where sanctions promote positive or negative changes.

The analysis proves that democratic sanctions sometimes negatively impact democratic processes, but for the most part changes are caused by many various factors, making it almost impossible to identify specific causes.

Keywords: *Sanctions, Democracy, Democracy Index, Cuba, Iran, Russia*

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS	6
1. SANKCIJAS	10
1.1. Sankciju efektivitāte.....	13
1.2. Demokrātiskās sankcijas	18
1.3. Demokrātisko sankciju efektivitāte un efektivitātes rādītāji	21
2. SANKCIJAS PRET KUBU	25
2.1. Pret Kubu īstenoto sankciju pamatojums	25
2.2. Demokrātijas rādītāju izmaiņas	29
3. SANKCIJAS PRET IRĀNU	38
3.1. Pret Irānu īstenoto sankciju pamatojums.....	39
3.2. Demokrātijas rādītāju izmaiņas	41
4. SANKCIJAS PRET KRIEVIJU	48
4.1. Pret Krieviju īstenoto sankciju pamatojums.....	48
4.2. Demokrātijas rādītāju izmaiņas	51
SECINĀJUMI	54
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS	57

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

ANO – Apvienoto Nāciju Organizācija

ASV – Amerikas Savienotās Valstis

ES – Eiropas Savienība

IDEA - Starptautiskais demokrātijas un vēlēšanu institūts

NATO – Ziemeļatlantijas Līguma organizācija

PSRS – Padomju Sociālistisko Republiku Savienība

PTO - Pasauls Tirdzniecības Organizācija

IEVADS

Starptautiskajā politikā pastāv sarežģītu attiecību kopums – valstīm ir dažādas vērtības un valstu rīcību veicina atšķirīgas motivācijas, ambīcijas, kas nereti var radīt konfliktus. Izvēloties konfliktu risināt, pastāv vairāki veidi, kā to paveikt. Pirmais veids ir konflikta risināšana ar diplomātiskām sarunām (mediāciju), otrs - militāras intervences ceļā, bet trešais - īstenojot sankcijas. Diplomātiskās sarunas var sasniegt pozitīvu rezultātu, bet, lai tās izdotos un sasniegtu vēlamo rezultātu, nepieciešams, lai starp valstīm valdītu savstarpēja cieņa vai vismaz sapraššanās, jo diplomātiskajām sarunām nav nekāds piespiešanas mehānisms. Militāra intervence nav paredzama un visbiežāk tā ir daudz ilgāka, dārgāka un sarežģītāka, nekā sākotnēji plānots, turklāt tās sekas gandrīz vienmēr rada virkni negatīvu, neplānotu iznākumu. Savukārt trešais veids – sankcijas – sevī ietver piespiešanas mehānismu, valstis ierobežojot politiski, ekonomiski vai materiāli (piemēram, ar ieroču embargo), līdz ar to tās ir spēcīgāks līdzeklis par diplomātiskajām sarunām, bet sankciju radītās negatīvās sekas ir mazākas par tām, ko radītu militāra intervence.

Sankcijas ir valsts vai valstu grupas īstenoti ierobežojumi, kas realizēti pret kādu citu valsti ar mērķi mainīt tās uzvedību un attieksmi kādā konkrētā jautājumā (piemēram, kā reakcija pret cilvēktiesību pārkāpumiem) vai mainīt šajā valstī pastāvošo režīmu. Akadēmiskajā literatūrā iedala trīs biežākos iemeslus, kādēļ sankcijas tiek realizētas. Pirmkārt, lai mainītu ‘mērķa’ valsts uzvedību (sankcijas kā piespiešanas mehānisms), otrkārt, lai ierobežotu valsts darbības, un, treškārt, lai paustu neapmierinātību un sankciju ieviesējvalsts nostāju kādā konkrētā jautājumā. Taču ir nepamatoti pieņemt, ka sankcijas kā politikas instruments ir kaut kas jauns – tās eksistējušas vēl pirms mūsu ēras un eksistējušas jau Senajā Grieķijā. Viens no zināmākajiem gadījumiem ir saistīts ar politikas teorijā tik labi zināmo Peleponesas karu, kā aizsākumi saistāmi tieši ar sankciju izmantošanu.

Taču mūsdienās sankciju izmantošana starptautiskajā politikā kļuvusi daudz izplatītāka, salīdzinot ar laika posmu līdz 20.gs. 90.gadiem. Darbā aprakstītās sankcijas pret Kubu un Irānu 20.gs. ir izņēmumi, vieni no retajiem gadījumiem, kad sankcijas tikušas izmantotas, ļaujot secināt, ka abos gadījumos (Kubas un Irānas) situācijas bijušas ļoti sarežģītas un alternatīvi ārpolitikas instrumenti nav bijuši piemēroti attiecīgo konflikta situāciju risināšanai. Kopš pirmajām sankcijām pret Kubu pagājuši jau vairāk nekā 50 gadi un kopš pirmajām sankcijām ar mērķi ietekmēt demokrātiskos procesus gandrīz 20 gadi, taču vēl joprojām Kuba ierindojas starp nedemokrātiskākajām valstīm pasaulē. Līdzīgā situācijā ir arī Irāna, pret kuru sankcijas īstētas jau vairāk nekā 30 gadus, taču arī Irāna mūsdienās ir nebrīva valsts, kurā cilvēktiesības

un dažādas brīvības tiek novērtēta kā gandrīz neeksistējošas. Savukār Krievijas kontekstā sankcijas kļuvas aktuālas salīdzinoši nesen - pēc 2014.gada, kad Krievija okupēja Krimu (Ukrainas daļa) un uzsāka karu Austrumukrainā. Kaut arī īstenotas salīdzinoši neilgu laika periodu, sankcijas pret Krieviju bijušas ļoti apjomīgas. Taču arī pēc četriem gadiem intensīvu sankciju, politiskie un sociālie rādītāji Krievijā ir pasliktinājušies, demokrātiskie procesi ir cietuši. Tas viss liek jautāt – Vai sankcijas un īpaši demokrātiskās sankcijas ir piemērotākais ārpolitikas instruments, lai panāku pozitīvas demokrātiskas izmaiņas? Vai demokrātiskās sankcijas Kubas, Irānas un Krievijas gadījumā ir sniegušas vēlamu rezultātu? Un varbūt pat sankcijām ir bijis pretējs efekts, negatīvi ietekmējot demokrātiskos procesus un to pozitīvu attīstību?

Ņemot vērā visu šo informāciju, darba autore izvirza sekojošu **izpētes jautājumu**: Vai demokrātisko sankciju ieviešana Kubā, Irānā un Krievijā ir veicinājusi demokrātijas attīstību šajās valstīs? Darbā tiek izvirzīta **hipotēze**: Demokrātiskās sankcijas pret Kubu, Irānu un Krieviju ir negatīvi ietekmējušas demokrātijas attīstību šajās valstīs.

Mērķa sasniegšanai tiek izvirzīti sekojoši uzdevumi:

1. Skaidrot sankcijas un to nozīmi, papildus uzmanību vēršot sankcijām, kas realizētas ar mērķi veicināt demokrātijas procesus ‘mērķa’ valstīs;
2. Apkopot informāciju par sankciju efektivitātes rādītājiem un noteikt kritērijus, kas būtu piemērotākie darbā izvirzītā jautājuma izpētei;
3. Iepazīties ar pret Kubu, Irānu un Krieviju vērstajām sankcijām;
4. Iepazīties ar situāciju Kubā, Irānā un Krievijā, analizējot politisko vidi un demokrātijas rādītājus pirms sankciju ieviešanas;
5. Iepazīties ar situāciju Kubā, Irānā un Krievijā, analizējot izmaiņas politiskajā vidē un demokrātijas rādītājus pēc sankciju ieviešanas;
6. Izvērtēt demokrātijas līmeņa izmaiņas Kubā, Irānā un Krievijā attiecīgajos laika posmos un veikt secinājumus par demokrātijas izmaiņām realizēto sankciju dēļ;
7. Atbildēt uz darba sākumā izvirzīto izpētes jautājumu;
8. Pierādīt vai noliegt darbā izvirzīto hipotēzi.

Lai pierādītu vai noliegtu darbā izvirzīto hipotēzi, tiek veiktas trīs gadījumu analīzes: Kubas, Irānas un Kubas. Katrā no gadījumiem tiks apskatīta valstu vēsture un notikumu apskats, lai izskaidrotu, kā katra no valstīm nonāca situāciju, kurā pret tām tika/tiek realizētas sankcijas. Tāpat detalizēti tiks aprakstītas aktuālās sankcijas (tādas, kas atbilst darbā izvirzītajam izpētes jautājumam), lai būtu iespējams izvērtēt, kā sasniegtie mērķi atbilst izvirzītajiem.

Bakalaura darbs iedalīts divās daļās: teorijas izpētē (1.nodaļa) un empīriskajā analīzē (2., 3. un 4. nodaļa).

1.nodaļas ietvaros tiek aplūkota informācija par sankciju ietekmi, klasifikāciju, institucionālajiem efektiem u.t.t. Darba teorētiskās daļas pamatā ir dažādu autoru darbi, primāri izceļot Deivida Lektziana (*Davis Lektzian*) un Marka Souvas (*Mark Souva*) “*An Institutional Theory of Sanctions Onset and Success*” un Garija Hauftera (*Gary C. Haufbauer*), Džefrija Šota (*Jeffrey J. Schott*) un Kimberlija Eliota (*Kimberly Elliott*) “*Economic Sanctions Reconsidered*”.

Tāpat šo autoru darbi analizēti, papildināti un izvērtēti, tos papildinot ar tādu autoru kā Roberta Entonija Papes (*Robert Anthony Pape*), Deivida Baldvina (*David A. Baldwin*), Matiasa Neukirša (*Matthias Neuenkirch*) un Florianu Neimeiera (*Florian Neumeier*), Manuela Oešlina (*Manuel Oechslin*), Kūpera Drurija (*A. Cooper Drury*) un Dursuna Peksenā (*Dursun Peksen*), Deivida Kortraitā (*David Cortright*) un Džordža Lopesa (*George Lopez*), kā arī Daniela Dreznera (*Daniel Drezner*) publikācijām. Ņemot vērā, ka tieši jautājums par demokrātisko sankciju ietekmi un efektivitāti visbiežāk tiek pētīts, atsaucoties uz vispārējo sankciju teoriju, teorētiskā bāze tiek pielāgota augstāk minēto autoru paustajam par demokrātiskajām sankcijām, to papildinot ar sekundārās analīzes avotu metodoloģijas principiem.

2., 3. un 4. nodaļas ietvaros tiek veikta gadījumu analīze (Kubas, Irānas un Krievijas). Darbā tiks izmantota gan kvalitatīvā pētniecības metode, aptverot dokumentu, publikāciju un dažādu citu tekstu analīzi, gan kvantitatīvā pētniecības metode. Ņemot vērā informācijas apjomu, kas būtu nepieciešama objektīvu un ticamu secinājumu veikšanai, darbā tiek izmantota sekundāro datu (*Secondary Data*) analīze (ar sekundārajiem datiem tiek saprasta informācija, ko apkopojusi citi pētnieki citiem mērķiem; Ņemot vērā, ka tiks izmantoti sekundārie dati, tālākajās nodaļās tiks veikts skaidrojums par attiecīgo datu iegūvi un izmantoto metodoloģiju).

Ar sekundāro datu analīzi, izmantojot tādus rādītājus kā *The Economist* demokrātijas indeksu (*The Economist Intelligence Unit's Democracy Index*), *Freedom House* demokrātijas indeksu un *IDEA* demokrātijas rādītāju (*International Institute for Democracy and Electoral Assistance*) tiks izvērtēta iespējamā cēloņsakarība starp sankciju ieviešanu un demokrātijas izmaiņām ‘mērķa’ valstī. Lai apstiprinātu secinājumus, kas radušies, analizējot sekundāros datus, tiks veikta kvalitatīvā analīze publikācijās un pētījumos par politikas izmaiņām attiecīgajā laikā posmā katrā no valstīm (Kubā, Irānā, Krievijā).

Potenciālie riski ar augstāk aprakstīto pētniecības metodi, kas izriet arī no teorijas par sankciju efektivitāti, ir ierobežota iespēja noteikti cēloņsakarību starp demokrātijas procesu izmaiņām un sankciju ietekmi šajos procesos. Kā jau norādīts, tiks izmantota sekundāro datu analīze, darba autorei neveicot primāro datu ievākšanu un statistisko analīzi, tādējādi neizstrādājot savu metodoloģiju, kas, iespējams, ar citu izpētes jautājumu un ļautu gūt precīzākus rādītājus.

1. SANKCIJAS

Sankcijas ir valsts vai valstu grupas īstenoti ierobežojumi pret kādu citu valsti ar mērķi mainīt tās uzvedību un attieksmi kādā konkrētā jautājumā. Sankciju vispārīgais mērķis ir panākt, ka sankciju rezultātā radušies zaudējumi ir pietiekami lieli, lai mainītu ‘mērķa’¹ valsts rīcību, politiku vai nostāju kādā jautājumā. Kā starptautiskās diplomātijas izpaušmes veids, sankcijas tiek izmantotas situācijās, kad sankciju ieviesējvalsts apzināti vēlas iejaukties ‘mērķa’ valsts politikas veidošanas procesos, bet veidā, kas ļauj izvairīties no militāra spēka izmantošanas. Akadēmiskajā literatūrā iedala trīs biežākos iemeslus, kādēļ sankcijas tiek realizētas. Pirmkārt, lai mainītu ‘mērķa’ valsts uzvedību (sankcijas kā piespiešanas mehānisms), otrkārt, lai ierobežotu valsts darbības, un, treškārt, lai paustu neapmierinātību un sankciju ieviesējvalsts nostāju kādā konkrētā jautājumā. Tāpat sankcijas var tikt izmantotas, lai veicinātu demokrātijas attīstību, panāktu cilvēktiesību ievērošanu, kā arī, retāk, lai efektīvāk sasniegtu dažādus izvirzītos mērķus pretterorisma, narkotiku apkarošanas un kibernetikas jomās.²

Visbiežāk sankcijas izmanto salīdzinoši lielas valstis, kas īsteno aktīvu ārpolitiku. Tādas lielvaras kā ASV izmanto sankcijas arī lai demonstrētu savu varu un morālo pārliecību konkrētos jautājumos, pat tad, kad šķiet pašsaprotami, ka sankcijas nesasniegs publiski deklarētos mērķus un ka tās nemainīs ‘mērķa’ valsts attieksmi. Var pat teikt, ka starptautiskā līmenī Rietumu valstis un to sabiedrotie sagaida, ka kritiskās vai potenciāli kritiskās situācijās ASV īsteno sankcijas, tādējādi publiski apstiprinot savu starptautiski pausto nostāju. Lielākā organizācija, kas īsteno sankcijas, lai paustu nostāju un potenciāli arī mainītu politisko aktieru (valstu vai nevalstisko pārstāvju) rīcību dažādos jautājumos, ir Apvienoto Nāciju Organizācija. Ņemot vērā to, ka ANO nav tieši piespiešanas mehānismi un reālais iznākums ir atkarīgs no dalībvalstu iesaistes mērķa izpildē, šo sankciju efektivitāti bieži vien ir tieši attieksmes paušanā.

Kā diplomātisks līdzeklis sankcijas eksistējušas jau Senajā Grieķijā, kad 432.g.p.m.ē. Atēnas īstenoja tirdzniecības embargo pret Megaras pilsētu (mūsdienu Grieķija), un, kaut arī šo sankciju mērķis bija piespiest Megaras pilsētu pakļauties Atēnu prasībām, tās radīja pretēju efektu, izraisot Peleponesas karu (431.g.p.m.ē. – 404.g.p.m.ē.), kā rezultātā Atēnas cieta sakāvi.³ Mūsdienās visbiežāk izmantotas tiek ekonomiskas sankcijas, kas izpaužas kā

¹ Šī darba ietvaros valsts, pret kuru tiek attiecinātas sankcijas, tiks apzīmēta ar jēdzienu ‘mērķa’ valsts.

² Masters., J. (2017, August 7). What Are Economic Sanctions? Retrieved from <https://www.cfr.org/background/what-are-economic-sanctions>

³ Friedman, U. (2012, April 23). Smart Sanctions: A Short History. Retrieved from <http://foreignpolicy.com/2012/04/23/smart-sanctions-a-short-history/>

tirdzniecības pārtraukšana vai ierobežošana ar ‘mērķa’ valsti. Ekonomiskās sankcijas var būt vispatverošas, ierobežojot jebkāda veida tirdzniecību ar ‘mērķa’ valsti, piemēram, kā tirdzniecības embargo ar Kubu, vai arī sankcijas var būt šaurākas, ja to mērķis ir ierobežot tirdzniecību ar konkrētu sabiedrības daļu, uzņēmumu vai indivīdu/-iem. Ekonomisko sankciju rezultātā arī var tikt ierobežota konkrētu produktu, materiālu un pat informācijas tirdzniecība, lai, piemēram, mazinātu ‘mērķa’ valsts iespēju radīt apdraudējumu citām valstīm (piemēram, sankcijas pret Irānu nosaka, ka nedrīkst tikt notikt tirdzniecība, kā rezultātā Irāna gūtu nepieciešamos produktus ieroču izstrādei). Līdz ar ekonomiskajām sankcijām valstis var īstenot arī diplomātiskas sankcijas, kas tieši neietekmē ‘mērķa’ valsts ekonomiku (var ietekmēt, bet primārais mērķis nav radīt ekonomiskus zaudējumus), taču rada dažāda veida ierobežojumus ‘mērķa’ valstij. Piemēram, sankciju īstenotājvalsts vai valstu bloks, piemēram, ES, var liegt konkrētām personām ieceļot ES valstīs.⁴

Taču, kaut arī sankciju mērķis bieži vien ir veicināt demokrātijas attīstību, akadēmiskajā literatūrā tās tiek vērtētas skeptiski. Ne tikai pastāv uzskats, ka sankcijas nav efektīvas, veicinot demokrātiskas pārmaiņas, bet pētījumi ļauj secināt, ka bieži vien tām ir pat pretējs efekts. Šis pretējais efekts var izpausties dažādi (vairāk lasīt nākamajā nodaļā) un rosina debati par to, vai sodīšanas mehānismi kā tādi ir labākais veids, kā panākt, lai valstis mainītu savu uzvedību, taču šis ir jautājums citam izpētes darbam.

Gadu desmitiem akadēmiķi ir pauduši viedokli un nonākuši pie vispārīgiem secinājumiem, ka sankcijas kopumā ir vērtējamās negatīvi. Kindlebergers (*Kindleberger*) secina, ka “vairums sankciju ir neefektīvas”⁵, Valenšteins (*Wallensteen*) norāda, ka “ekonomiskās sankcijas ir sevi pierādījušas kā neveiksmīgu ietekmes līdzekli starptautiskajā sistēmā”⁶ un Ričards Hāss (*Richard Haass*) pastiprina jau veiksmīgi ilustrēto skepticismu, apgalvojot, ka “ar retiem izņēmumiem, pieaugošā ekonomisko sankciju izmantošana ārpolitikas mērķu sasniegšanai ir bezvērtīga”⁷.

Vairums akadēmiķu (tikai daļa autoru ir pieminēti šī darba ietvaros) identificē galvenos iemeslus, kādēļ sankcijas nerasniedz vēlamo rezultātu. Reizēm sankciju ‘sūtītājs’ īsteno tās, lai apmierinātu sabiedrības vēlmi pēc jebkādas rīcības, par tad, kad pati valsts vai organizācija

⁴ European Council; Council of the European Union. EU restrictive measures. Retrieved from <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/different-types/>

⁵ Kindleberger., C.P. (1970). *Power and Money: The Politics of International Economics and the Economic of International Politics*. New York: Basic Books. Pp.97.

⁶ Wallensteen., P. (1968). Characteristics of Economic Sanctions. *Journal of Peace Research* 5, No. 3: 262. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/423276>

⁷ Haass., R.N. (1997). Sanctioning Madness. *Foreign Affairs*, No. 6: 75. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/20048277>

netic sankciju efektivitātei. Tātad reizēm sankcijas tiek īstenotas vizuāli, bez mehānismiem, kas reāli spētu sasniegt publiski deklarēto mērķi. Savukārt citreiz sankcijas ir pārāk vājas, lai tiktu izdarīts pietiekams spiediens uz ‘mērķa’ valsti. Savukārt visbiežāk sankcijas nerasniedz vēlamos mērķus, jo tā vietā, lai ierobežotu un sodītu īstos pāridarītājus, sankciju rezultātā cieš lielākais sabiedrības vairākums, kas tiešā veidā neietekmē un nenosaka valsts rīcībpolitiku un ārpolitikas ambīcijas. Tieši tādēļ, ka sankciju rezultātā cieš lielākais sabiedrības vairākums, nevis politiskās un ekonomiskās elites, sankcijas var tikt uztvertas par neadekvātu ārējo spēku iejaukšanos valsts iekšējos procesos, kā rezultātā situācija saglabājas nemainīga vai pat pasliktinās, un, politiskā elite, kas radījusi apstākļus, kuru dēļ ieviestas sankcijas, var saņemt vēl jo lielāku sabiedrības atbalstu, kavējot vēlamu rezultātu (izmaiņas rīcībpolitikā un ‘mērķa’ valsts uzvedībā).

Tomēr sankcijas nevar būt tikai negatīvas, ja gadu desmitiem valstis ir aktīvi turpinājušas izmantot sankcijas kā nozīmīgu instrumentu starptautiskajā politikā. Iepriekšējās rindkopās minēto skepticismu daļēji kļiedē 1985.gadā publicētais apjomīgais pētījums “Economic Sanctions Reconsidered”, kā mērķis ir objektīvi izvērtēt sankcijas un to efektivitāti. Šī pētījuma autori Garijs Haufbers (*Gary C. Haufbauer*), Džefrijs Šots (*Jeffrey J. Schott*) un Kimberlija Eliota (*Kimberly Elliott*), analizējot vairāk nekā 100⁸ dažādas sankcijas laika posmā no 1914.gada, secina, ka 34% no visām darba ietvaros analizētajām sankcijām ir bijušas efektīvās.⁹ “Economic Sanctions Reconsidered” arī ir sākumpunkts tālākiem empīriskiem pētījumiem par sankciju izmantošanu un efektivitāti starptautiskajā politikā. Kaut arī lielākajā vairākumā no gadījumiem sankcijas tik un tā izrādījās neefektīvas un paši autori atzīst, ka sankciju efektivitāte ir limitēta, šis pētījums tomēr kļiedēja pieņēmumu, ka sankcijas ir neefektīvas, sasniedzot to mērķus. Pētījums “Economic Sanctions Reconsidered” drīzāk ļauj secināt, ka ekonomiskās sankcijas var būt efektīvas konkrētos gadījumos.¹⁰

⁸ Pētījums publicēts trīs izdevumos (1985., 2000. un 2007.gadā), 1985.gada versijā tiek analizētiem 103 gadījumiem, 2000.gada versijai 115 gadījumus, 2007.gada versijai iekļaujot 181 gadījumu, līdz ar to dažādos avotos norādītais kopējais analizēto gadījumu skaits mēdz atšķirties, norādei uz avotu saglabājoties “Economic Sanctions Reconsidered”. Bergeijk, P., Siddiquee, M. (May 5, 2015). Bias and Methodological Change in Economic Sanction Reconsidered. *Discussion Paper No.2015-33*.

⁹ Haufbauer, G.C., Schott, J., Elliott, A.K., Barbara, O. (2007). *Economic Sanctions Reconsidered, 3rd ed.* Washington DC: Peterson Institute. Pp.168. Retrieved from <https://books.google.lv>

¹⁰ Jānorāda, ka “Economic Sanctions Reconsidered” tomēr ir būtiski kritizēts pētījums, citiem autoriem norādot uz neskaidro metodoloģiju, bieži vien arī metodoloģisko skaidrojumu trūkumu attiecīgajā darbā. Tāpat kritiķi norāda uz autoru subjektivitāti un objektivitātes trūkumus attiecīgo sankciju gadījumos, kopumā sniedzot pārlietu optimistiskus secinājumus par sankciju efektivitāti. Papildus kritika tiek pausta tam, ka kā viens no izvērtēšanas kritērijiem tiek izvirzīts tas, vai valsts, kas ieviesusi sankcijas, novērtē tās kā izdevušās. Roberts Peips norāda, ka ar adekvātu metodoloģiju “Economic Sanctions Reconsidered” secinātu, ka sankcijas ir veiksmīgas 5% gadījumu, attiecīgi nepiepildot to mērķus 95% gadījumu. Bergeijk, P., Siddiquee, M. (May 5, 2015). Bias and Methodological Change in Economic Sanction Reconsidered. *Discussion Paper No.2015-33*. Pp.8.

Sankcijas ir šķietami laba un loģiska izvēle – ar tām saistītie riski ir daudz mazāki par militāru intervenci¹¹, taču tās ir efektīvākā diplomātijas forma. Tieši šo iemeslu dēļ jau kopš 1990. gadiem ANO arvien biežāk sāka pielietot sankcijas dažādu mērķu sasniegšanai – ASV no 1996. gada līdz 2001. gadam vien ieviesa 85 dažāda veida sankcijas.¹² 20.gs. beigās, 21.gs. realizēts ievērojami lielāks skaits sankciju, salīdzinoši ar iepriekšējo laika posmu. Tāpat mainījušies politiskie aktieri, kas realizē sankcijas, pārejot no vienpusējām sankcijām (īsteno viena valsts, piemēram, ASV) uz daudzpusējām sankcijām (īsteno valstu grupa, piemēram, ANO). Tādas organizācijas kā Nāciju Līga (*League of Nations*) pēc Pirmā Pasaules kara un ANO pēc Otrā Pasaules kara izmantoja tieši sankcijas kā efektīvāko primāro politisko līdzekli.¹³ 20. un 21. gadsmitu laikā valstis un valstu grupas, primāri Amerikas Savienotās Valstis (ASV), Apvienoto Nāciju Organizācija (ANO) un Eiropas Savienība (ES), īstenojušas dažāda veida sankcijas pret citām valstīm. Salīdzinoši, laika posmā pirms 1990. gada ANO nolēma ieviest visaptverošas sankcijas tikai divos gadījumos – 1966. gadā pret Dienvidrodēzijas (šobrīd atrodas Zimbabves sastāvā) fašistisko režīmu un 1977. gadā pret Dienvidāfrikas apartheīda režīmu.¹⁴

1.1. Sankciju efektivitāte

Sankcijas var būt dažādas, tāpat kā tām izvirzītie mērķi atšķiras no gadījuma uz gadījumu. Jautājums par sankciju efektivitāti un šīs efektivitātes noteikšanu ir daudz debatēts, neviennozīmīgs. Sankciju efektivitāti vērtēt kategorijās ‘veiksmīgas’, ‘izdevušās’ un ‘neveiksmīgas’, ‘neizdevušās’ šķiet neadekvāti, jo, pat sankcijām izpildoties daļēji, var teikt, ka tās ir bijušas veiksmīgas. Taču tik brīva interpretācija, pielāgojot efektivitātes kritēriju gūtajam un vēlamajam rezultātam, neļauj kritiski izvērtēt reālos ieguvumus vai zaudējumus, ko sankcijas sniedz. Šīs nodaļas ietvaros tiks izvērtēti dažādu attiecīgās jomas speciālistu viedokļi un secinājumi par to, kas nosaka un kā izvērtējams tas, vai sankcijas bijušas efektīvas. Izvērtējot

¹¹ Tomēr ne vienmēr ar šo diplomātisko līdzekli ir iespējams sasniegt to, ko spētu militāra intervence. Piemēram, 20.gs. 90. gados pret Haiti tika īstenotas ekonomiskās sankcijas, lai atjaunotu demokrātisku valsts pārvaldi. Taču sankciju dēļ armijas represijas pret Haiti iedzīvotājiem kļuva arvien biežākas, kā rezultātā Rietumu valstu sabiedrotajiem tik un tā bija jāveic militāra intervence. Izvērtējot notikumus Haiti, atkārtoti tika izvirzīts jautājums – Vai tādām starptautiskajām organizācijām kā OAS, ANO un citiem politiskajiem aktieriem būtu jāīsteno sankcijas pret autoritātiem režīmiem, apzinoties sankciju limitēto spēju sasniegt izvirzītos mērķus.

¹² The Economist. (2006, October 19). *History lessons – Blunt instruments make for botched jobs and unbotched dictators*. Retrieved from <https://www.economist.com/node/8058039>

¹³ The Stanley Foundation. (2001, March 29 – April 1). *Emerging From Conflict; Improving US Relations With Current and Recent Adversaries. Understanding Sanctions Policy in the 21st Century: Rethinking the Dialogue. Emerging From Conflict Conference*. The Stanley Foundation. South Carolina.

¹⁴ Masters., J. (2017, August 7). *What Are Economic Sanctions?* Retrieved from <https://www.cfr.org/backgrounder/what-are-economic-sanctions>

pieejamo informāciju, tiks noteikts kritēriju kopums, kas attiecināmi šim darbam, atbildot uz tajā izvirzīto izpētes jautājumu.

Sankciju efektivitāti var izmērīt gan ar kvantitatīvām, gan kvalitatīvām metodēm. Ar kvantitatīvām metodēm vistiešāk var izmērīt ekonomisko sankciju rezultātu. Piemēram, to, ka sankcijas ir sasniegušas vēlamu rezultātu, var secināt no tā, ka ‘mērķa’ valsts iekšzemes kopprodukts (IKP) ir zemāks (jeb samazinājies), salīdzinot ar rādītājiem pirms sankciju ieviešanas. Amerikāņu politologs Roberts Entonijs Pape (*Robert Anthony Pape*) uzsver, ka sankcijas ir uzskatāmas par veiksmīgām, ja to rezultātā ir notikušas negatīvas izmaiņas ‘mērķa’ valsts IKP.¹⁵ Darba ‘*Economic Sanctions Reconsidered*’ ietvaros Garijs Haufbers (*Gary C. Haufbauer*), Džefrijs Šots (*Jeffrey J. Schott*) un Kimberlija Eliota (*Kimberly Elliott*), analizējot 170 sankciju ieviešanas gadījumus, secina, ka, kvantitatīvi sankcijas ir vērtējamas kā veiksmīgas, ja ‘mērķa’ valsts nacionālais kopprodukts ir samazinājies vidēji par 3,3%.¹⁶ Tomēr šis kritērijs nav tieši attiecināms uz darbā izvirzīto izpētes jautājumu, jo ekonomiskās izmaiņas nesniedz atbildi uz jautājumu, vai notikušas demokrātiskas izmaiņas ‘mērķa’ valsts politikā, tāpat kā, aprēķinot demokrātijas rādītājus, netiek vērā ņemti fiskālie un monetārie faktori.

Kvalitatīvās metodes atbalstītāji norāda, ka sankciju efektivitātes rādītāji ir daudz plašāki, nekā apgalvo kvantitatīvās metodes propONENTI, un, apgalvo, ka atsaucoties tikai uz kvantitatīvo metodi, kas norāda uz IKP izmaiņām, tiek negodīgi sašaurināta efektivitātes definīcija. Stendfordas Universitātes profesors Deivids Baldvins (*David A. Baldwin*) apgalvo, ka jebkādas izmaiņas sankciju rezultātā ir vērtējamas kā efektivitātes rādītājs, jo sankciju sākotnējais mērķis ir mainīt ‘mērķa’ valsts nevēlamo uzvedību.¹⁷ Tāpat arī “*Economic Sanctions Reconsidered*” autori norāda, ka sankciju efektivitāti ir būtiski izvērtēt arī ar ‘pievienotās vērtības’ (*contributory*) faktoru. ‘Pievienotās vērtības’ faktors nosaka, ka “izmaiņas (‘mērķa’) valsts rīcībpolitikā sankciju dēļ, ir ekonomisko sankciju efektivitātes rādītājs”¹⁸ Taču, ja kvalitatīvās metodes proponentu kritika kvantitatīvajai metodei ir pārlietu šauras efektivitātes definīcijas sniegšana, tad kvalitatīvā metode tiek kritizēta par pārlietu plašas vērtēšanas skalas izmantošanu (vai arī vērtēšanas skalas trūkumu). Kvalitatīvās metodes oponenti norāda, pirmkārt, pieņemt, ka izmaiņas rīcībpolitikā ir notikušas tieši sankciju dēļ, ir neadekvāti, jo šīs izmaiņas var būt radušās dažādu, ar sankcijām nesaistītu faktoru dēļ (piemēram, izmaiņas

¹⁵ Pape., R.A. (1997). Why Economic Sanctions Do Not Work. *International Security*. Vol. 22, No. 2 (Fall, 1997), pp.93. doi: 10.2307/2539368

¹⁶ Haufbauer, G.C., Schott., J., Elliott., A.K., Barbara, O. (2007). *Economic Sanctions Reconsidered*, 3rd ed. Washington DC: Peterson Institute. Pp.168. Retrieved from <https://books.google.lv>

¹⁷ Baldwin., D. A (2008). Political Theory of Economic Satecraft. *Foreign Policy Analysis*. Pp.371-398.

¹⁸ Haufbauer, G.C., Schott., J., Elliott., A.K., Barbara, O. (2007). *Economic Sanctions Reconsidered*, 3rd ed. Washington DC: Peterson Institute. Pp.168. Retrieved from <https://books.google.lv>

iekšpolitikas procesos). Un, otrkārt, izrietoši no pirmā apgalvojuma, sankciju efektivitāte ir pārāk subjektīva.¹⁹

Roberts Peips (*Robert Pape*) piedāvā sankcijas vērtēt ar sekojošiem kritērijiem – sankciju izpildes apjoms, ‘mērķa’ valsts uzvedība pirms sankciju ieviešanas u.c. faktori. Sankciju izpildes apjoms nozīmē, ka ‘mērķa’ valsts ir izpildījusi būtisku daudzumu izvirzīto prasību tieši sankciju dēļ (saistīti ar trešo kritēriju). Jēdziens ‘būtisks apjoms’ ir diskutējams, jo jau sevī ietver subjektīvu vērtējumu. ‘Mērķa’ valsts uzvedība pirms sankciju ieviešanas ir būtisks kritērijs, jo, ja dažādu apstākļu dēļ ‘mērķa’ valsts mainīja savu uzvedību un rīcību vēl pirms sankciju ieviešanas (piemēram, reaģējot uz potenciālajām sankcijām), tad ir riskanti apgalvot par sankciju efektivitāti (atkal saistīti ar trešo kritēriju). Savukārt trešais kritērijs nosaka, ka izmaiņām ir jābūt primāri tieši sankciju dēļ, nevis citu ārējo apstākļu dēļ (piemēram, iekšpolitikas izmaiņu, militāras intervences, u.c.).²⁰ Tomēr trešais kritērijs nav samērīgs, jo sankcijas nekad netiek īstenotas izolēti no un tās vienmēr papildina arī citi ārējie faktori, nereti arī pašas sankcijas tiek īstenotas kopā ar citu pasākumu kopumu. Līdz ar to ir gandrīz neobjektīvi izvērtēt sankciju efektivitāti izolēti. Deivids Baldvins papildina R.Papes izvirzītos kritērijus, apgalvojot, ka par efektivitātes kritēriju ir uzskatāmi zaudējumi, ko ‘mērķa’ valsts piedzīvo, nepieķāpjoties prasībām.²¹ Būtībā D.Baldvins izvirza ļoti vispārīgu apgalvojumu, ka jebkādi zaudējumi ir efektivitātes rādītājs. Problēma ar šo nostāju ir, ka pie šāda nosacījuma jebkādas sankcijas būs efektīvas, jo ikvienu ierobežojumi mazākā vai lielākā mērā radīs zaudējumus, pat ja minimālus. Gan R.Pape, gan D.Baldvins apgalvo, ka sankcijas ir nepieciešams maksimizēt, radot arvien lielāku spiedienu pret ‘mērķa’ valsti.

Tomēr būtiski iebildumi idejai par maksimālu zaudējumu radīšanu ir autoriem Deividam Lektzianam (*Davis Lektzian*) un Markam Souvam (*Mark Souva*), kuri savā darbā “*An Institutional Theory of Sanctions Onset and Success*” skaidro, kā sankciju efektivitāte ir tieši atkarīga no institucionāliem faktoriem, konkrētāk, ka efektivitāte ir izvērtējama ņemot vērā valsts tipu un izšķirot demokrātiskas/nedemokrātiskas valstis. Sava darba izstrādē D.Lektzians un M.Souva ņem vērā plašu klāstu informācijas par sankcijām un to efektivitāti, attiecīgi analizējot un izvirzot kritiku Haufbauere, Šota un Eliotas “*Economic Sanctions Reconsidered*”, R.Papes, Hāsa, u.c. teorijām un pētījumiem. Ņemot vērā, ka D.Leiktziana un M.Souvas pētījums ir visaptverošs un tas ietver jau darba gaitā pieminētu autoru teorijas apskatu, kritiku,

¹⁹ U-Jin, A., Peksen., D. (2007). When Do Economic Sanctions Work? *Political Research Quarterly* 60, No. 1: 139.

²⁰ Pape., R.A. (1997). Why Economic Sanctions Do Not Work. *International Security*. Vol. 22, No. 2 (Fall, 1997), pp.93. doi: 10.2307/2539368

²¹ Baldwin., D. A (2008). Political Theory of Economic Satecraft. *Foreign Policy Analysis*. Pp.371-398.

un, tā ietvaros detalizētāk analizēts jautājums par demokrātiskām sankcijām, tālākā nodaļas daļa būs veltīta šo autoru (D.Leiktziana un M.Souvas) izvirzītajai teorijai.

Analizējot sankciju efektivitāti ietekmējot rīcībpolitikas izmaiņas ‘mērķa’ valstī, autori izvirza apgalvojumu, ka sankcijas ar mērķi sodīt ir efektīvas pret demokrātiskiem režīmiem, taču efektivitāte ir apšaubāma, kad sankcijas tiek realizētas pret nedemokrātiskiem režīmiem. Šis apgalvojums tiek skaidrots divos līmeņos. Pirmkārt, sankcijas palielina ikdienas dzīves izmaksas sabiedrības vairākumam, kas neietekmē autoritāros līderus, taču tās ietekmē demokrātiskus līderus, kuru spēja noturēties pie varas ir tieši atkarīga no sabiedrības atbalsta. Otrkārt, sankciju efektivitāte ir atkarīga no tā, kurš tieši cietīs to rezultātā. Lai sankcijas izdotos, to mērķim ir jābūt politiskos procesus ietekmējošajai sabiedrībai daļai, kas demokrātiskos režīmos aptver plašu sabiedrības daļu (elektorātu), savukārt nedemokrātiskās valstīs tā ir koncentrēta un aptver ļoti nelielu cilvēku loku. Ja sankcijas tiek realizētas pret demokrātisku valsti, tām jāaptver maksimāli plašs cilvēku loks, taču pretēji būtu jārikojas, ja ‘mērķa’ valsts ir nedemokrātiska. Nedemokrātiskos režīmos sabiedrības vairākumam nav gandrīz nekāda ietekme uz valdošo eliti, līdz ar iespēja mainīt valsts attieksmes vai rīcību (sabiedrības vairākuma ietekmēšana neradītu būtiskus zaudējumus pašam režīmam) arī ir ļoti ierobežota. Sodot šo sabiedrības daļu drīzāk iespējams gūt nevēlamu, pretēju efektu sākotnēji paredzētajam.²²Šis pretējais jeb sankciju negatīvais efekts var izpausties dažādi.

Pirmkārt, sankcijas var veicināt ienākumu nevienlīdzības pieaugumu un nabadzības līmeņa pieaugumu. Matiasa Neukirša (*Matthias Neuenkirch*) un Florian Neumeiera (*Florian Neumeier*) kvantitatīvajā pētījumā “*The Impact of US sanctions on poverty*”, salīdzinot valstu grupu, kurā tika īstenotas sankcijas, ar valstu grupu, pret kuru netika īstenotas sankcijas, tika secināts, ka sankcijas vidēji palielina ienākumu nevienlīdzību par 3,8%. Tāpat autori secina, ka sankciju rezultātā cieš galvenokārt nabadzīgākā sabiedrības daļa, sektori, kuros tiek nodarbināti indivīdi ar zemu izglītības līmeni, kā rezultātā īpaši negatīvi cieš šīs sabiedrības daļas dzīves standarti.²³

Otrkārt, sankcijas pasliktina ekonomisko situāciju valstī. Šis punkts šķiet pašsaprotams, jo ekonomisko sankciju mērķis ir vājināt visu ekonomiku vai konkrētus ekonomikas sektorus, taču nedemokrātiskos režīmos šis mērķis var sasniegt neplānotus apmērus. Manuels Oešlins (*Manuel Oechslein*) savā darbā “*Targeting autocrats: Economic sanctions and regime change*” secina, ka autoritārie režīmi (‘mērķa’ valsts) nereti paši pastiprina sankciju negatīvos efektus,

²² Leiktzian.,D., Souva., M. (2007). An Institutional Theory of Sanctions Onset and Success. *Journal of Conflict*, Vol. 51, No. 6.:848-871.

²³ Neuenkirch.,M., Neumeier.,F. (2016). The impact of US sanctions on poverty. *Journal of Development Economics*. Vol.121. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2016.03.005>

lai panāktu, ka sabiedrība neistātos pret ‘mērķa’ valstī esošo režīmu. Piemēram, ‘mērķa’ valsts, kas šajā gadījumā ir autoritātas valstis, var samazināt sabiedrisko labumu pieejamību un kopumā drastiski pasliktināt dažādu pakalpojumu pieejamību, lai mazinātu sabiedrības spēju iestāties pret režīmu.²⁴ Var teikt, ka autoritātie režīmi padara savu sabiedrību tik novājinātu, lai tā nespētu iestāties pret savu pāridarītāju.

Treškārt, mazāk pētīts un apspriests ir jautājums sieviešu tiesību mazināšanās sankciju rezultātā. Kūpers Drurijs (*A.Cooper Drury*) un Dursuns Peksens (*Dursun Peksen*) vērš uzmanību sankcijām kā piespiešanas mehānismam politikā, kā rezultātā daudz vairāk, salīdzinoši ar vīriešiem, cieš sievietes. Analizējot 146 valstis kopumā, 71 no kurām pieredzēja sankcijas laika posmā no 1971. līdz 2005. gadam, K.Drurijs un D.Peksens secina, ka sankciju rezultātā būtiski mazinās cieņa pret sievietēm, sieviešu tiesībām, kā arī pastiprinās tradicionālās patriarhālās lomas nozīme ‘mērķa’ valsts sabiedrībā. Savā pētījumā autori analizē ekonomiskos, politiskos, sociālos un dzimuma-specifiskus jautājumus, kopumā secinot, ka sankcijas īpaši negatīvi ietekmē tieši sievietes.²⁵ Tomēr, kā jau norādīts šī darba ietvaros, pastāv būtiska problēma, analizējot sankcijas izolēti un apgalvot, ka konkrēti ieguvumi vai zaudējumi ir tieši atkarīgi no sankciju ieviešanas. Tas nenozīmē, ka sankciju efekts, mazinot sieviešu tiesību kvalitāti ‘mērķa’ valstīs neeksistē, bet drīzāk gan, ka alternatīvs (vai papildinošs, savstarpēji neizslēdzošs) skaidrojums ir tajā, ka analizētās valstis visbiežāk jau ir autoritātas, kurās pastāv izteikts patriarhālais režīms, kurā, situācijai pasliktinoties jebkādu faktoru rezultātā, primāri cieš sociāli vājākie sabiedrības pārstāvji.

Ceturtkārt, nevēlams politisks efekts. Sankciju mērķis, kad tās ievieš demokrātiskas valstis vai organizācijas (ASV, ANO, ES, u.c.) visbiežāk ir veicināt tādas vērtības, kas atbilst pašu ieviesējvalstu/organizāciju atbalstītajām, tātad, demokrātiskām. Taču, izolējot ‘mērķa’ valsti, tā (‘mērķa’ valsts) var sākt meklēt sabiedrotos, kuru vērtību skala nereti atšķiras no tās, ko atbalsta demokrātiskās valstis, par piemēri minot Kubas un PSRS attiecības, kas veidojās ASV izolējot Kubu ekonomiski un politiski (šis punkts skaidrots tālākajās nodaļās).

Visbiežāk ekonomisko sankciju mērķis, atsaucoties uz proponentu pausto viedokli, arī ir radīt ekonomisko spiedienu, kā rezultātā notiktu reālas izmaiņas ‘mērķa’ valsts rīcībpolitikā, taču šis ekonomiskais spiediens ir vērtējams kā pozitīvs tikai un vienīgi tas, ja ‘mērķa’ valstī arī notiek vēlamās izmaiņas.

²⁴ Oechslin, M. (2014, December). Targeting autocrats: Economic sanctions and regime change. *European Journal of Political Economy*. Vol.36. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2014.07.003>

²⁵ Peksen, D., Drury, A.C. (2009). Economic Sanctions and Political Repression: Assessing Impact of Coercive Diplomacy on Political Freedoms. *Human Rights Review*. 10(3): 393-411.

Autori Deivids Kortraits (*David Cortright*), Džordzs Lopezs (*George Lopez*) un Daniels Drezners (*Daniel Drezener*) D.Leiktzana un M.Souvas ideju izprot ar jēdzienu ‘gudrās sankcijas’ (*smart sanctions*). Ar to tiek saprastas sankcijas, kas mērķētas pret politisko eliti un spēcīgākajiem politiskajiem aktieriem valstī (tie var būt arī nevalstiskā sektora pārstāvji, taču tiem ir būtiska ietekme ‘mērķa’ valsts politisko procesu ietekmēšanā), tiešāk ietekmējot pastāvošo režīmu, tajā pašā laikā mazinot negatīvo ietekmi pret sabiedrības vairākumu. Līdz ar to D.Kortraits, Dž.Lopezs un D.Drezners apšaubā vispārēja spiediena izdarīšanu pret ‘mērķa’ valsti, norādot, ka koncentrējoties uz konkrētām sabiedrības grupām pastāv lielāka iespēja, ka sankcijas būs izdevušās.

D.Leiktzans un M.Souva iedala sankcijas trīs kategorijās. Pirmā kategorija uzsver sodīšanu, otrā - konkrētas intereses, bet trešā - institūcijas. Tradicionāli vislielākais atbalsts tiek pausts sankcijām ar mērķi sodīt, vadoties ar pieņēmumu, ka “radot pietiekami nopietnus ekonomiskos zaudējumus, ‘mērķa’ valsts mainīs savu rīcību”²⁶, taču praksē ‘mērķa’ valsts reakcija atšķiras no pieņēmuma, ka spiediena dēļ notiks vēlamās izmaiņas. Visbiežākais iznākums – ‘mērķa’ valsts ekonomika tik tiešām pasliktinās lielākajai daļai sabiedrības, taču šis sabiedrības vairākums iestājas nevis pret savā valstī pastāvošo eliti, bet gan pret valsti vai valstīm, kas iejaucas ‘mērķa’ valsts politikā (Galtung, 1967). Attiecīgi tā vietā, lai vienkārši sodītu, sankcijas būtu jāīsteno veidā, kas sakrīt ar sabiedrības vairākuma interesēm ‘mērķa’ valstī. Līdz ar to D.Leiktzans un M.Souva izvirza kritēriju, ka lai novērtētu to, cik veiksmīgas ir sankcijas, vērā ņemams ir ‘mērķa’ valsts sabiedrības reālais atbalsts valstij, kas īstenojusi sankcijas pret ‘mērķa’ valsti. Ja sabiedrības vairākums uzskata, ka sankcijas tiek īstenotas viņu interesēs, tad šis atbalsts tiek novērtēts kā sankciju efektivitātes rādītājs.²⁷ Kritērijs par sabiedrības atbalstu nav vienīgais, ko abi autori nosaka kā vērā ņemamu efektivitātes noteikšanai, bet tas norāda uz papildus faktoriem, kas ņemami vērā.

1.2. Demokrātiskās sankcijas

20.gs. beigās, tieši 1991.gads iezīmēja būtisku pavērsienu starptautiskajā politikā. Beidzoties Aukstajam karam – teju pusgadsmītu eksistējušais spēku līdzsvara modelis bija beidzies. Bipolaritātes modelis bija beidzies eksistēt, to nomainot unipolāram spēku sadalījumam (sistēma, kurā viena valsts kontrolē noproportcionāli lielu daļu politiski nozīmīgu resursu), kurā ASV bija galvenais politiskais aktieris. Līdz ar šīm izmaiņām sāka parādīties

²⁶ Ibid, 850.

²⁷ Ibid, 855-856.

cerības par globālas demokrātiskas sabiedrības veidošanos. 21.gs. otrajā desmitgadē daudz kritizētais amerikāņu filozofs un politologs Frensiss Fukujama (*Francis Fukuyama*) pat paredzēja “vēstures beigas” – ideju, ka, PSRS sociālisma režīmam sabrūkot, brīvā tirgus ekonomika un liberālās demokrātijas būs uzvarējušas ideoloģiskajā cīņā, un tieši liberālā demokrātija kļūs par “pēdējo cilvēces pārvaldes formu”²⁸. Būtisku lomu šajā demokratizācijas procesā ir spēlējušas Rietumu valstis, kas ar dažādiem līdzekļiem veicinājušas demokrātijas attīstību globālā mērogā. Viens no labākajiem piemēriem, kā Rietumu bloka valstis veicinājušas demokrātijas attīstību, ir Austrumeiropas (bijušā PSRS bloka valstis) valstis, integrējot tās ES.

Taču kādēļ valstīm būtu jāīsteno sankcijas, kas pašas par sevi nav vērstas uz kāda konkrēta labuma gūšanu sanciju ieviesējvalstij un potenciāli var tieši radīt zaudējumus ne tikai ‘mērķa’ valstij, bet arī politiskajam aktierim, kas tās ievieš? Un kāds tieši ir ieguvums no demokrātijas? Universāli tiek pieņemts, ka demokrātija ir labākā pārvaldes forma, kas sniedz indivīdam vislielāko autonomiju, brīvības, tiesības. Šis pieņēmums tiek tālāk pamatots, norādot, ka to cilvēku, kas jau guvuši iespēju dzīvot demokrātijā, kas, savukārt, tos nostāda labākā pozīcijā nekā nedemokrātiskos režīmos dzīvojošos, pienākums ir palīdzēt ikvienam citam cilvēkam dzīvot demokrātijā.

Tieši demokrātiskās sankcijas ir kļuvušas par būtisku līdzekli, kas ļauj Rietumu valstīm un to līderiem apliecināt, cik nopietni tās attiecas pret demokrātiju, starptautiskajām normām un cilvēktiesībām. Vairāk nekā puse no visām sankcijām periodā pēc Aukstā kara (kas īstenotas pret autoritārām valstīm) tika realizētas ar mērķi veicināt demokrātijas attīstību, iestājoties par politiskajām tiesībām un brīvībām.²⁹ Visaptveroši, demokrātisko sankciju mērķis ir veicināt cilvēktiesību, politisko tiesību un dažādu brīvību ievērošanu (pastāv arī atsevišķi gadījumi, kuros sankcijas īstenotas tikai un vienīgi ar mērķi veicināt konkrētu cilvēktiesību ievērošanu, nepieprasot uzlabojumus politisko tiesību sfērā), politiskās sistēmas liberalizāciju.³⁰

Ikvienai sankciju rezultātā var notikt izmaiņas ‘mērķa’ valsts politiskajā režīmā, taču ir nesamērīgi sagaidīt, ka sankcijas, kuru mērķis ir ierobežot, piemēram, kodolieroču izplatīšanu, spēs sasniegt tādas pašas mērķus demokrātijas stiprināšanas jomā, kā sankcijas, kuru tiešie un primārie mērķi ir brīvu vēlēšanu ieviešana vai režīma maiņa. Apkopojot autoru - G. Haufbera, Dž.Šota, K.Eliota un Andrejas Šaronas - piedāvāto interpretāciju par to, kādas sankcijas

²⁸ Thaaror, I. (2017, February 9). *The man who declared the ‘end of history’ fears for democracy’s future*. Retrieved from https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/02/09/the-man-who-declared-the-end-of-history-fears-for-democracys-future/?utm_term=.1da4458845c1

²⁹ Politiskās tiesības ir tiesības piedalīties politiskajos procesos kā, piemēram un galvenokārt, vēlēšanās, kamēr ar brīvībām primāri saprotamas cilvēktiesības.

³⁰ Von Soest, C., Wahman, M. (2014). *The Underestimated Effect of Democratic Sanctions*. Retrieved from <http://www.tinyurl.com/md8evl2>

iedalāmas kategorijā ‘demokrātiskās sankcijas’, izveidojama sekojoša klasifikācija (iedalījums veidots ņemot vērā sankcijām izvirzītos mērķus): a) jaunas vēlēšanas ‘mērķa’ valstī; b) tiek mainīta vai labota ‘mērķa’ valsts konstitūcija; c) ‘mērķa’ valstī tiek nodrošinātas demokrātiskas vēlēšanas valsts vadītāja ievēlēšanai; d) ‘mērķa’ valstī tiek ievērotas un respektētas cilvēktiesības; e) ‘mērķa’ valsts uzņem, respektē un neierobežo darbā neatkarīgu, starptautisku vēlēšanu novērotāju komisiju; f) ‘mērķa’ valstī tiek īstenota režīma maiņa.³¹

Demokrātiskās sankcijas tāpat kā sankcijas vispārīgi tiek vērtētas skeptiski. Daži no zināmākajiem piemēriem, kas tiek izmantoti, lai stiprinātu vieodokli par to, ka demokrātiskās sankcijas ir neefektīvs līdzeklis demokrātijas popularizēšanai, ir ES sankcijas pret Baltkrieviju, kas tiek īstenotas jau kopš 2004. gada. Šo sankciju mērķis ir veicināt to, ka Baltkrievijas valdība respektētu un ievērotu fundamentālas cilvēktiesības, brīvības un likuma varu, taču, salīdzinot 2004. gadu ar 2018. gadu, situācija ir palikusi nemainīga vai pat pasliktinājusies³², sankcijām nesniedzot pārliecību par to efektivitāti. Sankciju efektivitātes trūkums pret Baltkrieviju nav vienīgais gadījums, kad demokrātiskās sankcijas demonstrējušas neveiksmi. Statistiski pastāv ļoti maza iespēja, ka ‘mērķa’ valsts izpildīs sankciju ieviešanas prasības gadījumos, kad galvenais sankciju mērķis ir demokrātijas veicināšana: tikai 10% gadījumu ‘mērķa’ valsts padodas sankciju ieviešanas prasībām, ja tās primāri nosaka demokrātijas rādītāju uzlabošanu, salīdzinoši ar 22% gadījumu, kad primārās prasības neiekļaujas demokrātisko sankciju kategorijā.³³

Akadēmiskajā literatūra tiek pausta kritika par to, ka demokrātiskās sankcijas tikai sekundāri tiek īstenotas ar nodomu veicināt demokrātijas izplatību pasaulē, jo primāri valstis tās īsteno aiz aprēķina par savu drošību (un/vai citu iemeslu dēļ). Skepse tiek pamatota ar to, ka daži no spēcīgākajiem autoritātajiem režīmiem, kas tajā pašā laikā ir sankciju ieviešanas valstu (galvenokārt, ASV) ģeopolitiskie partneri, nav kļuvuši par ‘mērķa’ valsti demokrātiskajām sankcijām (konkrēti, Ziemeļāfrikas un Tuvo Austrumu autoritātie režīmi).³⁴ Tomēr šī darba mērķis nav pierādīt, vai demokratizācijas jēdziens tiek izmantots, lai leģitimizētu sankcijas kā politikas instrumentu, pat ja realistiski tās nevar sasniegt izvirzītos politiskos un sociālos mērķus.

³¹ von Soest, C., Wahman, M. (2015). Not all dictators are equal: Coups, fraudulent elections, and the selective targeting of democratic sanctions. *Journal of Peace Research*. Vol. 52(1), pp.22.

³² Freedom House. (2004). *Belarus. Nations in Transit*. Retrieved from <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2004/belarus> & Freedom House. (2018.) *Belarus, Country Profile. Nations in Transit 2018*. Retrieved from <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/belarus>

³³ Michael, W., Teorell, J., Hadenius, A. (2013). Authoritarian Regime Types Revisited: Updated Data in Comparative Perspective. *Contemporary Politics*, 19(1). Pp. 19-34.

³⁴ von Soest, C., Wahman, M. (2015). Not all dictators are equal: Coups, fraudulent elections, and the selective targeting of democratic sanctions. *Journal of Peace Research*. Vol. 52(1), pp.22.

1.3. Demokrātisko sankciju efektivitāte un efektivitātes rādītāji

Jebkuras sankcijas, neatkarīgi no izvirzītajiem mērķiem, var radīt gan plānotu, gan neplānotu efektu, kas attiecīgi var būt gan pozitīvs, gan negatīvs. Sankcijas ar mērķi veicināt demokrātiskos procesus diemžēl var radīt arī pretēju efektu, tāpat kā arī sankcijas, kuru mērķis nav veicināt demokrātiju vai cilvēktiesību ievērošanu, var pozitīvi politisko un sociālo jautājumu jomu. Iepriekšējā nodaļā aprakstīts, kā vispārīgi izvērtējama sankciju efektivitāte, taču šajā nodaļā detalizētāk tiks apskatīts jautājums par demokrātiskajām sankcijām un dažādiem rādītājiem, kas ļauj spriest par demokrātijas izmaiņām. Tāpat šajā nodaļā tiks pievērsta uzmanība tādiem rādītājiem kā *Freedom House* demokrātijas indekss (*Freedom House Democracy in the World*), *The Economist* (*The Economist Intelligence Unit Democracy Index*) demokrātijas indekss un *IDEA* demokrātijas rādītājs (*International Institute for Democracy and Electoral Assistance*), kas ņemami vērā, izvērtējot demokrātiskos procesus un to attīstību.

Kā jau iepriekšējā nodaļā norādīts, demokrātisko sankciju mērķis ir veicināt cilvēktiesību, politisko tiesību un dažādu brīvību ievērošanu, kā arī politiskās sistēmas liberalizāciju.³⁵ Līdz ar to demokrātiskās sankcijas ir efektīvas, ja tās, izpilda tām izvirzītos mērķus, veicinot demokrātisko rādītāju vispārēju uzlabošanu. Sankciju mērķi var būt definēti ļoti vispārīgi, piemēram, 'veicināt demokrātijas attīstību valstī X', bet tāpat tie var noteikti konkrētus uzlabojumus demokrātijas jomā, kas 'mērķa' valstij izpildāmi, piemēram, 'uzlabot vēlēšanu procesus, sniedzot atļauju vēlēšanās piedalīties neatkarīgajiem novērotājiem'. Taču līdzīgi kā ar sankciju efektivitāti, aktuāls ir jautājums par to, kā izmērāma demokrātija un demokrātijas attīstība, sarežģot iespēju apgalvot, vai, piemēra, vispārīgi definētie mērķi ir izpildīti. Jau pats jēdziens 'demokrātija' ir abstrakts un apstrīdēts, un, kaut arī pastāv aptuvena vienprātība par pašu jēdzienu, izpratne par to, ko tas aptver un kad adekvāti pielietojams, nav tik skaidra.

Lai padarītu vērtēšanas procesu strukturētu un objektīvu, izvairoties no apstrīdēto jēdzienu subjektīvas izmantošanas, demokrātijas procesu izvērtēšanai izmantojami konkrēti standarti, kas ļauj secināt – demokrātijas rādītāji ir uzlabojušies vai pasliktinājušies. Šī darba ietvaros demokrātijas novērtēšanai tiks izmantoti trīs demokrātijas indeksi - *The Economist* demokrātijas indekss (*Economist Intelligence Unit – EIU*), *Freedom House* demokrātijas

³⁵ von Soest, C., Wahman, M. (2014). *The Underestimated Effect of Democratic Sanctions*. Retrieved from <http://www.tinyurl.com/md8evl2>

indekss un Starptautiskā demokrātijas un vēlēšanu institūta IDEA (*International Institute for Democracy and Electoral Assistance*) demokrātijas rādītāju kopums.

Izdevuma *The Economist* demokrātijas indekss (*Economist Intelligence Unit – EIU*) ļauj klasificēt valstis sekojošās kategorijās: 1) pilna demokrātija; 2) demokrātija ar trūkumiem; 3) hibrīd-režīms (tāds, kurā novērojamas gan demokrātiska, gan autoritāra režīma pazīmes); 4) autoritārs režīms. Režīmi tiek klasificēti, izvērtējot tos tādās kategorijās kā **vēlēšanu process** (*Electoral process and pluralism*), **valsts funkcijas** (*Functioning of government*), **politiskā iesaiste** (*Political participation*), demokrātisko procesu kultūra (*Democratic political culture*) un **brīvības** (*Civil liberties*). Katra no piecām kategorijām tiek izvērtēta, ņemot vērā dažādus attiecīgajai nodaļai atbilstošus faktorus, piemēram, izvērtējot vēlēšanu procesus, tiek atbildēts uz 12 jautājumiem, tostarp, vai opozīcijas partijām ir reālas (nevis tikai teorētiskas) iespējas tikt ievēlētām un vai vēlēšanu procesa finansēšanas process ir godīgs un caurredzams. *The Economist* indeksa rezultāti tiek attēloti skalā no 1 līdz 10, kur vērtība ‘1’ apzīmē vissliktāko iegūstamo rezultātu, bet vērtība ‘10’ apzīmē vislabāko.³⁶

Līdzīgu metodoloģiju demokrātijas efektivitātes izmērīšanai piedāvā nevalstiskā organizācija *Freedom House*, kas izvērtē lielāko daļu pasaules valstu (2018. gada izdevums aptver 195 valstis un 14 teritorijas) politiskos režīmus, balstot savu metodoloģiju ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas³⁷ principos.³⁸ Kaut arī ANO Vipārējai cilvēktiesību deklarācijai nav saistošs spēks, tajā noteiktie principi izmantoti cilvēktiesību izstrādē, ko savukārt vairums pasaules valstu iekļāvušas nacionālajos likumos; tāpat arī starptautiskā līmenī šīs vērtības tiek atzītas, ANO dalībvalstīm piekrītot šīm vērtībām līdz ar savu dalību organizācijām un valstis, kas tās pārkāpj, tiek publiski kritizētas par savu rīcību. Līdz ar to, iekļaujot un balstot metodoloģiju principos, kuriem piekritušas gandrīz visas suverēnās pasaules valstis, kritēriji kļūst universāli un attiecināmi uz visām valstīm, tostarp darbā analizētajām: Kubu, Irānu un Krieviju. *Freedom House* analīzes rezultātā valstis tiek iedalītas trīs kategorijās: brīvas, daļēji brīvas un nebrīvas. Lai izvērtētu valstu režīmus, dažādi rādītāji tiek izvērtēti divās kategorijās – 1) **politiskās tiesības** un 2) **pilsoniskās brīvības**. Pirmā kategorija (politiskās tiesības) tiek analizēta trīs sadaļās – vēlēšanu process (*Electoral Process*), politiskais plurālisms (*Political Pluralism and Participation*) un pārvalde (*Functioning of*

³⁶ McCulloch, A. (2014, May 21). *How to measure democracy?* Retrieved from <https://www.statslife.org.uk/social-sciences/1516-how-to-measure-democracy>

³⁷ Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējo cilvēktiesību deklarācija, kas pieņemta 1948.gada 10.decembrī ar Ģenerālās Asamblejas rezolūciju 217.A(III) un kurā 30.pantos noteiktas tiesības, kas attiecināmas uz jebkuru pasaules iedzīvotāju “neatkarīgi no rases, ādas krāsas, dzimuma un valodas reliģijas, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai citas izcelsmes, mantiskā stāvokļa, kātas vai cita stāvokļa.”

³⁸ Freedom House. *Freedom in the World 2018. Methodology*. Izgūts no <https://freedomhouse.org/report/methodology-freedom-world-2018>

Government), bet otrā kategorija četrās sadaļās – Izpaušmes un ticības brīvība (*Freedom of Expression and Belief*), Pulcēšanas un biedrošanās brīvība (*Associational and Organizational Rights*), Likuma un tiesu vara (*Rule of Law*), personīgās autonomijas un indivīda tiesību brīvības (*Personal Autonomy and Individual Rights*). Visas augstāk minētās sadaļas tiek tālāk analizētas apakšsadaļās, katrai sadaļai tiek izvērtētai detalizētāk, politisko tiesību kategorijai 40 punktos, bet pilsoniskās brīvības kategorijai 60 punktos. Atkarīgi no iegūtajiem punktiem, valstīm tiek piešķirts konkrēts punktu skaits, kas arī ļauj noteikt valstu politiskā režīma klasifikāciju. *Freedom House* indeksa rezultāti tiek attēloti skalā no 7 līdz 1, kur vērtība ‘7’ apzīmē vissliktāko iegūstamo rezultātu, bet vērtība ‘1’ apzīmē vislabāko³⁹

Trešā no izvēlētajām metodoloģijām ir Starptautiskā demokrātijas un vēlēšanu institūta (*International Institute for Democracy and Electoral Assistance; IDEA*) izstrādāta. *IDEA* pētījumi aptver visilgāko laika posmu, salīdzinot ar *The Economist* un *Freedom House* veikto izpēti, līdz ar to ļauj izvērtēt notikumu izmaiņas četrdesmit gadu periodā (kaut arī Kubas sankcijas datējamas jau vairāk nekā piecās desmitgades *IDEA* dati sniedz obejktīvākos secinājumus, izvērtējot attiecīgajos laika posmos pieejamo informāciju nemainīgu vai minimāli atšķirīgu metodoloģiju gadu no gada). Līdzīgi kā abi augstāk pieminētie demokrātijas indeksi, arī *IDEA* metodoloģijā demokrātijas līmenis tiek analizēts piecās galvenajās kategorijās: 1. **Reprezentatīva pārvalde** (*Representative government*); 2. **Fundamentālās tiesības** (*Fundamental rights*); 3. **Varas dalīšana** (*Checks on government*); 4. **Neatkarīga administrācija** (*Impartial administration*); 5. **Sabiedrības līdzdalība** (*Participatory engagement*). Piecas kategorijas tālāk tiek iedalītas 16 analīzes nodaļās, katrai no tām vēl iedaloties indikatorus. *IDEA* demokrātijas rādītāja rezultāti tiek attēloti skalā no 1 līdz 10, kur vērtība ‘10’ apzīmē vissliktāko iegūstamo rezultātu, bet vērtība ‘1’ apzīmē vislabāko.⁴⁰

Tas, kas vieno visas trīs augstāk minētās metodoloģijas, ir izstrādāta sistēma, kas balstīta uzticamos datos, un līdzīgi kritēriji, pēc kuriem tiek noteiktas izmaiņas. Tāpat arī visās trīs metodoloģijās dažādi demokrātijas rādītāji tiek analizēti detalizēti un ļauj gūt visobjektīvākos secinājumus par izmaiņām. Piemēram, sadaļa “vēlēšanu procesi” *The Economist* demokrātijas indeksā tiek analizēta 12 apakšsadaļās, ņemot vērā ekspertu, neatkarīgo novērotāju un citu statistikas avotu apkopoto informāciju. Līdz ar to, meklējot atbildi uz jautājumu, vai konkrētais demokrātijas rādītājs ir uzlabojies, pasliktinājies, kāds no augstāk minētajiem demokrātijas indeksiem sniegs vislabāko iespējamo atbildi. Šī iemesla dēļ, lai analizētu, piemēram, vai ASV

³⁹ Ibid.

⁴⁰ International Institute for Democracy and Electoral Assistance. (2017). *The Global State of Democracy Indices Methodology. Conceptualization and Measurement Framework*. Retrieved from <https://www.idea.int/gsod-indices>

sankcijās noteiktais mērķis “veicināt Kubas pāreju uz demokrātiju”⁴¹ ir izpildīts, var ņemt vērā visus augstāk minētos demokrātijas indeksus, izvērtējot izmaiņas Kubā pēc sankciju ieviešanas visās aktuālajās kategorijās (vai arī, ja sankcijās izvirzītais mērķis politiskajā jomā ir šaurāk definēts, var pielāgot tā analīzei kādu no indikatoriem, kas tiek izmantoti katrā no kategorijām.

Ņemot vērā augstāk minēto informāciju, darba izpētei tiek pielāgoti vērtēšanas kritēriji – sankcijas ir vērtējamas kā pozitīvas, ja nosakāma cēloņsakarība starp sankciju ieviešanu un no tām izrietošajām sekām, kas ietekmējušas demokrātiskos procesus pozitīvā veidā. Tāpat arī, ja nosakāma cēloņsakarība, sankcijām negatīvi ietekmējot demokrātijas procesus, un, šīs izmaiņas attiecīgi novērojamas demokrātijas indeksos (to izmaiņās), tad šo sankciju ietekme ir vērtējama kā negatīva. Būtiski pieminēt, ka, ja izmaiņas ir daļa no plašākas tendences, piemēram, ja demokrātijas rādītāji tik tiešām pasliktinās pēc sankciju ieviešanas, taču, analizējot lielāku laika intervālu, var novērot, ka demokrātijas rādītāji samazinājušies līdzvērtīgā apmērā arī pirms sankciju ieviešanas, būtiski izvērtēt, vai sankcijām tik tiešām ir bijusi kāda ietekme. Šis punkts ir būtisks, jo sankciju teorija paredz, ka līdz ar sankcijām, politiskos procesus ietekmē daudz un dažādi papildu faktori, sarežģījot iespēju identificēt, cik lielā apmērā vērtējama sankciju ietekme.

Kā jau iepriekšējā nodaļā norādīts, sankcijas vispārīgi var radīt dažādus nevēlamus efektus, negatīvi ietekmējot ‘mērķa’ valsti un tās iedzīvotājus. Piemēram, ekonomiskā spiediena rezultātā var pasliktināties ‘mērķa’ valsts ekonomika, kas, likumsakarīgi, ietekmē produktu pieejamību, ikdienas preču dārdzību utt. Šī darba mērķis nav pierādīt, ka demokrātiskās sankcijas var radīt šāda veida pretēju, nevēlamu efektu. Nenoliedzami, dzīves kvalitāte visaptverošo sankciju rezultātā ir pasliktinājusies Kubā (tieši pēc PSRS sabrukuma), Irānā (pēc atkārtotajām sankcijām) un arī Krievijā, izvērtējot ekonomiskos rādītājus. Taču šie faktori var tikt izmantoti tikai kā papildinoši, secinot demokrātijas veidošanos. Primāri darba gaitā tiks meklēta atbilde uz jautājumu, vai tieši demokrātiskās sankcijas (nevis sankcijas vispārīgi) negatīvi ietekmē demokrātijas procesus un demokrātiskā režīma veidošanos Kubā, Irānā un Krievijā. Tiks veikta augstāk minēto sekundāro datu analīze, lai noskaidrotu, vai sankciju rezultātā (un šī darba ietvaros vairākkārt tiek atzīts un norādīts, ka izolēt sankcijas no citiem ietekmējošajiem faktoriem būs sarežģīti, lai apgalvotu, ka konkrētās izmaiņas ir vai nav radušās tieši sankciju rezultātā) pieaugusi autoritāro režīmu (Kubas, Irānas, Krievijas) politiskās elites vara, represijas pret demokrātiskajām kustības kļuvušas aktīvākas utt.

⁴¹ CUBAN DEMOCRACY ACT (“CDA”). *United States Code. Title 22. Foreign Relation and Intercourse. Chapter 69.* Retrieved from goo.gl/xcHfxk

2. SANKCIJAS PRET KUBU

Sankcijas, ko Amerikas Savienotās Valstis īstenojušas pret Kubu, aptver vairāk nekā pusgadsmitu ilgu laika posmu. Vairāk nekā 50 gadu ilgo ierobežojumu un sankciju zaudējumi mērāmi 1,126 triljonu ⁴² ASV dolāru apmērā (šī darba rakstīšanas laikā ASV sankcijas pret Kubu vēl ir spēkā). Šīs nodaļas ietvaros tiks veikts vēsturiskais apskats par politisko situāciju Kubā, tās attiecībām ar ASV, kā arī pievērsta uzmanība tam, kādas sankcijas, kad, kādēļ un ar kādiem mērķiem īstēnotas pret Kubu. 2.2. apakšnodaļā tiks veikta sekundāro datu analīze, papildinot to ar informāciju no dažādām publikācijām par attiecīgo laika posmu vai notikumiem.

Kuba ir vienas partijas valsts, kurā vairāk nekā piecas desmitgades politiskais režīms kontrolējis ekonomisko, politisko un sociālo sfēru. Teju visos demokrātijas rādītājos Kuba ierindojas pēdējās vietās, uzrādot sliktāko rezultātu gan Dienvidamerikā, gan Ziemeļamerikā, kā arī ierindojas starp nedemokrātiskākajiem režīmiem starptautiskā līmenī. Nevalstiskā organizācija *Freedom House* definē Kubu kā nebrīvu režīmu, norādot, ka Kubā nav novērojamas brīvas vēlēšanas, pastāv tikai viena partija un jebkādi opozīcijas spēki faktiski ir ierobežoti tik ļoti, lai reāli ieņemt amatu tie nespētu. Tāpat valdības darbs ir nēcaurredzams un balanss starp tiesu, lēmēj un izpildvaru nepastāv. Pozitīvāka situācija novērojama pilsoniskās brīvības jomā, tomēr brīva prese, tiesu vara, tiesības pulcēties un organizēties tāpat tiek novērtētas kā neeksistējošas.⁴³ *The Economist* demokrātijas indeksa rādītāji ļauj secināt, ka situācija Kubā pēdējās desmitgadēs laikā pat ir pasliktinājusies, Kubai 2017. gadā uzrādot sliktāko rādītāju pēdējo 11 gadu laikā.⁴⁴ Abos indeksos Kuba tiek novērtēta kā autoritāts režīms.

2.1. Pret Kubu īstenoto sankciju pamatojums

ASV ir vienīgā valsts, kas īstenojusi un īsteno sankcijas pret Kubu. Abu valstu (ASV un Kubas) attiecības pasliktinājās 1959.gadā (kaut abu valstu attiecību vēsture datējama ar laiku pirms 1959.gada), kad Fidels Kastro (*Fidel Castro*) un revolucionāri pārņēma varu Kubā, nomainot ASV atbalstīto Kubas prezidentu Fulgencio Batistu (*Fulgencio Batista*) un viņa valdību. Sekojoši 1959.gada notikumiem, ASV pārtrauca diplomātiskās attiecības ar Kubu un

⁴² Felter, C., Renwick, W. (2018, January 19). *U.S. – Cuba Relations*. Retrieved from <https://www.cfr.org/background/under/us-cuba-relations>

⁴³ Freedom House. (2018). *Freedom in the World 2018. Cuba*. Retrieved from <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/cuba>

⁴⁴ The Economist Intelligence Unit. *The Economist Intelligence Unit's Democracy Index*. Retrieved from <https://infographics.economist.com/2018/DemocracyIndex>

uzsāka procesus ar mērķi gāzt F.Kastro režīmu. ASV ierobežojumi pret režīmu veicināja Kubas politisko attiecību veidošanos ar PSRS, kā rezultātā Kubā tika izvietoti ārēja spēka kodolieroči. Kad ASV izlūkdienesti atklāja šo situāciju, sākās divu nedēļu ilgs *aukstais* konflikts starp ASV un PSRS, kas potenciāli būtu beidzies kā karš, ja vien 1962. gada oktobrī ASV un PSRS līderu nebūti vienojušies par abpusēji izdevīgu darījumu – PSRS neizvietos kodolieročus Kubā, ja ASV tos neizvietos Turcijā.⁴⁵ Kā reakciju pret Kubas un PSRS tuvināšanos, Kubai ļaujot tās teritorijā izvietot PSRS kodolieročus, 1962.gadā ASV īstenoja visaptverošu tirdzniecības embargo pret Kubu, praktiski pārtraucot un aizliedzot jebkādu tirdzniecību ar Kubu. Ekonomiskās sankcijas papildināja strikti iecelšanas ierobežojumi. Tomēr laika posmā pēc sankciju ieviešanas, abu valstu attiecības tikai pasliktinājās - ekonomiskās un diplomātiskās attiecības bija minimālas. Kopš 1959. gada revolūcijas līdz pat 1991. gadam, Kuba pildīja PSRS satelītvalsts funkciju, tādējādi potenciāli apdraudot ASV. Kubas un PSRS attiecības bija abpusēji izdevīgi – Kuba ieguva tirdzniecības partneri, aizstājot ASV, bet PSRS ietekmi ASV kontroles zonā.⁴⁶

Kaut reizēm rodams skaidrojums, ka ASV īstenoja sankcijas pret Kubu, lai panāktu autoritārā režīma izjukšanu un veicinātu pāreju uz demokrātisku režīmu Kubas sabiedrības labā, sankciju reālā izpilde liek domāt, ka patiesa ir tikai pirmā daļa – autoritāra režīma izjukšanu. Kaut šis uzstādījums neizslēdz iespēju, ka, autoritāram režīmam pārtraucot eksistēt, tiktu uzlaboti politiskie un sociālie rādītāji, sankciju mehānisms, ko izmanto ASV, vairāk liek domāt par sodu un ierobežojumiem, lai vairotu ASV drošību, nevis Kubas sabiedrības labklājību. Un, kā jau pirmajās darba nodaļās norādīts, sankciju mērķis tik tiešām var būt sankciju ieviešējvalsts drošības veicināšana. Šo pieņēmumu stiprina arī tas, ka līdz pat 1991.gadam, starp Kubu un PSRS valdīja ciešas attiecības, kas radīja būtisku apdraudējumu ASV.

Atsaucoties uz cilvēktiesību aizsardzības organizācijas *Human Rights Watch* (HRW) novērojumiem, 1992.gads Kubā tiek raksturots kā kulminācijas punkts Kubas represijām pret disidentiem, cilvēktiesībām, politiskajām tiesībām un jebkāda veida brīvībām, kādas vēl bija saglabājušās valstī. Aktīvisti, kas iestājās par cilvēktiesību situācijas uzlabošanu, un disidenti tika vajāti, pret tiem tika izvirzītas nepamatotas apsūdzības, vairums no kurām beidzās ar to, ka aktīvisti tika iesodzīti cietumā uz va vairākiem gadu desmitiem. Tāpat arī Kubas valdība organizēja grupējumus, kas uzbruka demokrātiski noskaņotajiem aktīvistiem, viņu ģimenēm. Novērotāji secināja, ka Kubā nepastāv brīva prese, tiesu sistēma, teju jebkādas reālas tiesības

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Ibid.

vienkārši nepastāv.⁴⁷ Šo novērojumu rezultātā (bet ne tikai) pēc ilga noilguma perioda, 1992. gadā ASV kongress pieņēma “Kubas demokrātijas aktu” (*Cuban Democracy Act*), kā mērķis bija radīt papildus spiedienu uz Kubas valdību, lai uzlabotu vispārējo situāciju valstī. Nolēmumā (apkopojot tajā izvirzīto informāciju) tiek secināts, ka

Fidela Kastro režīms ir demonstrējis necieņu pret starptautiski pieņemtiem cilvēktiesību standartiem un demokrātiskām vērtībām. Ka tas [F.Kastro režīms] ierobežo Kubas iedzīvotāju tiesības uz runas, preces, pulcēšanās un citām brīvībām, ko nosaka Universālā cilvēktiesību deklarācija, ko pieņēmusi Apvienoto Nāciju asambleja 1948.gada 10.decembrī.; Nekas neliecina, ka [Fidela] Kastro režīms ir gatavs tuvināties demokrātijai vai spert jebkādu soļus, lai veicinātu režīma atvērību. Centieni apspiest disidentus ar tādiem paņēmieniem kā iebiedēšana, ieslodzīšana un izsūtīšana ir kļuvuši arvien nežēlīgāki kopš pārmaiņām Austrumeiropā un bijušajā PSRS blokā.⁴⁸

Līdz Tiek noteikts, ka ASV pienākumos ir īstenot pasākumu kopumu, kas:

- (1) veicināt Kubas pāreju uz demokrātiju, atgriežoties pie ekonomiskās izaugsmes, ar sankcijām, kuru mērķis ir Kubas režīms, gūstot Kubas sabiedrības atbalstu;
- (2) sadarboties ar citiem demokrātiskajiem režīmiem šī mērķa sasniegšanai;
- (3) izvērtējot sadarbību ar citām valstīm, ņemt vērā, vai viņi ievēro šo lēmumu;
- (4) iespējami drīz pārtraukt jebkādu militāru vai tehnisko sadarbību starp Kubas valdību un bijušo PSRS;
- (5) aktīvi iebilst par cilvēktiesību pārkāpumiem [Fidela] Kastro režīmā;
- (6) saglabāt sankcijas tik ilgi, kamēr režīms nav uzsācis pāreju uz demokrātisku režīmu un kamēr tajā netiek ievērotas cilvēktiesības;
- (7) būt gataviem samazināt sankcijas, novērojot režīma progresu;
- (8) iedrošināt brīvas un drošas vēlēšanas Kubā;
- (9) pieprasīt Kubas režīmam pārtraukt militāru un tehnisku sadarbību ar citām valstīm;
- (10) līdz ar [Fidela] Kastro režīma sabrukšanu, nekavējoties realizēt visaptverošu rīcībpolitiku Kubā, ko vadītu ASV.

Darba ietvaros būtiski ir pirmais, piektais, sestais un astotais punkts, kas nosaka, ka ASV mērķi ir veicināt demokrātiskus procesus – Kubas pāreju uz demokrātisku režīmu, cilvēktiesību ievērošanu un brīvas, drošas vēlēšanas. Kaut arī ar augstāk minētajiem punktiem, ASV demonstrē gatavību veicināt režīma izmaiņas Kubā, tomēr būtiski norādīt, ka šīs izmaiņas tiek iniciētas ar papildus sankcijām, kas papildinātu jau esošos ierobežojumus. Aktā (sadaļā 6007.) tiek noteikts, ka pārtikas un medicīnas produktu piegāde uz Kubu tiks atļauta, kā arī kopš 1962. gada spēkā esošais tirdzniecības embargo tiktu pārtraukts, ja sekojoši noteikumi tiktu izpildīti:

- (1) klāt esot neatkarīgajiem novērotājiem, Kubā ir notikušas brīvas un godīgas vēlēšanas;
- (2) Kubas valdība ir ļāvusi opozīcijas partijām organizēt vēlēšanu kampaņu, sniedzot brīvu pieeju medijiem;
- (3) Kubas valdība ir paudusi atbalstu un cieņu fundamentālām pilsoniskajām brīvībām un Kubas iedzīvotājiem;

⁴⁷ Human Rights Watch. *Human Rights Developments. Cuba*. Retrieved from <https://www.hrw.org/reports/1993/WR93/Amw-03.htm>

⁴⁸ CUBAN DEMOCRACY ACT (“CDA”). *United States Code. Title 22. Foreign Relation and Intercourse. Chapter 69*. Retrieved from goo.gl/xCHfxk

- (4) Kubā notiek pāreja uz tirgus ekonomiku;
- (5) Kubas valdība ir apņēmusies mainīt konstitūciju, kas nodrošinātu drošas un brīvas vēlēšanas.⁴⁹

Tomēr, lai arī šī lēmuma mērķis ir veicināt izmaiņas, kas būtu par labu Kubas sabiedrībai un iedzīvotājiem, un ASV valdība to vērtējusi kā nepieciešamu pieņemšanas brīdī un arī laikā pēc tā (likums ir spēkā darba rakstīšanas laikā), citi spēcīgi, Rietumnieciski noskaņoti spēki (ne tikai Kuba) to vērtē negatīvi. ES un Kanāda, piemēram, ir aicinājuši ASV izbeigt attiecīgo Kubas demokrātijas aktu. Iebildumi tiek iedalīti divās kategorijās, pirmkārt, ierobežojumi ir pretrunā starptautiskajiem likumiem, kas attiecas uz pārvietošanās un tirdzniecības brīvību, turklāt, kā norāda iesaistītās puses (ES un Kanāda), faktiski var rasties situācijas, kad citu Rietumniecisko spēku tirdzniecība ar ASV ir pakļauta riskam iespējamo soda mēru dēļ, kas tiktu īstenoti, ja tirdzniecības kuģi iebrauktu Kubas ostu teritorijā.⁵⁰ Un, otrkārt, būtiski iebildumi tiek izvirzīti pret to, ka sankciju rezultātā būtiski pasliktinās sociālā situācija Kubā. Līdz ar PSRS sabrukumu, Kubas galvenais sponsors vairs neeksistēja, un sabiedrība, kurā eksistēja visaptverošs tirdzniecības embargo, bija atstāta riska priekšā. Sekojot 1992.gada aizliegumiem, vairums valstu pārtrauca tirdzniecību ar Kubu, nenodrošinot to ar pirmās nepieciešamības un ikdienas lietošanas precēm, galvenokārt, medicīnas precēm un pārtiku.

1996. gadā tika pieņemts demokrātiskās solidaritātes likums (*Cuban Liberty and Democratic Solidarity (Libertad) Act of 1996*), zināms arī kā Helma-Burtona nolēmums (*Helms-Burton Act*), ir būtisks dokuments, kas tiks izmantots tālākai analīzei šī darba ietvaros. Līdz ar tā pieņemšanu visi līdzšinējie ierobežojumi un sankcijas pret Kubu tika padarīti par likumā efektīviem, nomainot līdzšinējo situāciju, kurā visas sankcijas bija prezidenta izziņoti nolēmumi (*Presidential Decrees*), kas vairāk kalpo kā prezidenta ieteikumi atbildīgajiem jomu pārstāvjiem. *Libertad* virsmērķis ir sekojošs: “Veicināt starptautiskas sankcijas pret [Fidela] Kastro režīmu Kubā, lai plānotu pāreju uz demokrātiski ievēlētu valdību Kubā, un citiem mērķiem”⁵¹, kas tālāk skaidrots sešos mērķos:

- (1) palīdzēt Kubas iedzīvotājiem atgūt brīvību un labklājību, kā arī [palīdzēt] tiem kļūt par daļu demokrātisko valstu sabiedrības;
- (2) stiprināt starptautiskās sankcijas pret [Fidela] Kastro valdību;
- (3) nodrošināt ASV nacionālo drošību, sargājot to no potenciālajiem [Fidela] Kastro apdraudējumiem, izvairīties no masu migrācijas riska;
- (4) veicināt brīvu un godīgu vēlēšanu norisi Kubā, ko pavada neatkarīgu starptautisko novērotāju komisija;

⁴⁹ CUBAN DEMOCRACY ACT (“CDA”). *United States Code. Title 22. Foreign Relation and Intercourse. Chapter 69.*

⁵⁰ European Commission. *Press Release IP 92-800.* (February 19, 2018). http://europa.eu/rapid/press-release_IP-92-800_en.htm?locale=en

⁵¹ One Hundred Fourth Congress of the United States of America. *Cuban Liberty and Democratic Solidarity (Libertad) Act of 1996. P.L. 104 – 114.*

- (5) nodrošināt rīcībpolitikas plānu, kas izmantojams ASV atbalstot Kubas iedzīvotājus valdības pārmaiņu laikā, ievēlot jaunu, demokrātisku valdību;
- (6) pasargāt ASV iedzīvotājus no riskiem, kas tos apdraud [Fidela] Kastro režīma dēļ.⁵²

No augstāk minētajiem mērķiem pirmais, ceturtais un piektais punkts atbilst demokrātisko sankciju mērķiem, tādēļ šie punkti tiks izmantoti kā tālākie atskaites punkti, izvērtējot to izpildi līdz mūsdienām. Dokumentā nākamajās nodaļās tiek skaidrots, kā izvērtējams, vai Kubā notikušo demokrātisko pārmaiņu rezultātā ir ievēlēta demokrātiska valdība, sniedzot konkrētus izvērtēšanas kritērijus, kas, izpildīti, liecinātu par sankciju efektivitāti. Šie kritēriji nosaka, ka ar demokrātiski ievēlētu valdību Kubā saprotama tāda, kur:

- (1) rezultāti no brīvām un godīgām vēlēšanām –
 - (A) iegūti klātesot neatkarīgu starptautisko novērotāju komisijai, novērotājiem un
 - (B) kurā
 - (i) opozīcijas partijām sniegts pietiekams laiks organizēt vēlēšanu kampaņu, un
 - (ii) visiem kandidātiem sniegta brīva pieeja medijiem;
- (2) visi Kubas iedzīvotāji vienlīdzīgi bauda fundamentālas cilvēktiesības un brīvības;
- (3) notiek pakāpeniska pāreja uz tirgus ekonomikas sistēmu;
- (4) pastāv apņemšanās veikt konstitucionālas izmaiņas, kas nodrošinātu regulāras brīvas un drošas vēlēšanas, un fundamentālas brīvības un cilvēktiesības Kubas iedzīvotājiem;
- (5) novērojams progress, veidojot neatkarīgu tiesu sistēmu.⁵³

Taču ne tikai Helma-Burtona nolēmuma (1996) rezultātā sankciju legālais stāvoklis tika mainīts, līdz ar to embargo un ierobežojumi tika pastiprināti, kā arī esošos papildināja jaunas sankcijas. Nolēmumā ir norādīts, ka esošie embargo un ierobežojumi tiktu atcelti, ja pie varas esošie brāļi Kastro (Fidels un Rauls) vairs neatrastos pie varas. Tomēr tuvāko gadu laikā tas nenotika un 2003. gadā Fidels Kastro nodeva amatu savam brālim Raulam Kastro, turpinot esošo režīmu.⁵⁴

2.2. Demokrātijas rādītāju izmaiņas

Nevar apgalvot, ka Kubas politiskais režīms piedzīvoja drastiskas izmaiņas, Fidelam Kastro nākot pie varas. Jau prezidenta Batistas laikā brīvības Kubā tika ierobežotas un pieejamā informācija par laika posmu neļauj secināt, ka Kubas politiskais režīms bijis liberāls vai kaut daļēji brīvs. Tomēr Kubas pastāvēšanas laikā novērojami laika posmi, kuros liberālās vērtības, brīvības un tiesības pieredzējušas labākus laikus, salīdzinoši ar 20.gs. otro pusi. Ņemot vērā to,

⁵² Ibid, 5-6.

⁵³ Ibid, 31.

⁵⁴ Santiago, J. (2016, February 19). *A timeline of the Cuban embargo*. Retrieved from <https://www.weforum.org/agenda/2016/02/a-timeline-of-the-cuban-embargo/>

ka statistiskie pētījumi un publikācijas par politisko režīmu Kubā datējamas tikai ar 20.gs. 70.gadiem - agrākie laika posmi Kubas vēsturē izvērtējami no vēsturnieku pierakstiem un konstitucionālās analīzes. Šajā nodaļā tiks izvērtēts, kā mainījušies demokrātijas rādītāji dažādos laika posmos, analizējot posmus pēc sankciju ieviešanas un izvērtējot korelāciju (arī iespējamo cēloņsakarību) starp abiem mainīgajiem.

Pirmais konstitucionālais dokuments ar atsauci uz demokrātisko vērtību ievērošanu Kubā datējams ar 1812.gadu, kad Spānijas konstitūcijā tika norādīts sekojošais: “nācijas tiesības ir ar atbilstošiem un taisnīgiem likumiem saglabāt un aizsargāt pilsoniskās brīvības, īpašumu un legītīmas tiesības visiem indivīdiem”⁵⁵, tomēr jau 1823.gadā šī konstitūcija zaudēja spēku un nebija tā vairs nebija saistoša, kad Karalis Ferdinans VII atcēla konstitūcijas varu, lai aizstātu to ar militāru pārvaldi. 19.gs. vidū, Kubas elites (Spāņu izcelsmes Kubā dzimušie) dēļ, vairumam Kubas sabiedrības tikta liegtas sociālās un ekonomiskās tiesības, ierobežojot gandrīz visas brīvības un tiesības. Savukārt 1862.gadā Kubas reformisti aicināja ieviest konstitucionālas reformas, atceļot verdzību, ko bija ieviesusi Kubas elite, un sniegt plašākas brīvības Kubas sabiedrībai, tomēr arī reformisti nespēja sasniegt ievērojamas izmaiņas Kubas režīmā. Tomēr reformisti vērsa uzmanību jautājumam par Kubas neatkarību no Spānijas un 1869. gadā tika izstrādāts priekšlikums Kubas konstitūcijai, kas būtu balstīta ASV konstitūcijā, galvenokārt, 1.pantā. Arī šie priekšlikumi neguva saistošu spēku Kubā. 1901.gadā tika izstrādāta jauna neatkarīgās Kubas konstitūcija, kurā bija plaši nodalīta brīvības, tiesības un minēti citi demokrātiskie jautājumi, tomēr sabiedrība netika attīstīta un veidota, vadoties pēc šī dokumenta. Periodā no 20.gs. sākuma līdz 1959.gadam, kad Fidels Kastro pārņēma varu, tika izdoti dažādi jauni likumi, pieņemtas izmaiņas, taču politiskais klimats tik un tā bija vērtējams kā nedemokrātisks, variējot no nebrīva režīma līdz diktatūrai.⁵⁶ Kaut arī Kubā nav pastāvējis patiesi brīvs režīms, periodiski pastāvējušas demokrātiskas kustības, kas izstrādājušas vadlīnijas demokrātiskas režīma veidošanai.

Kā jau iepriekšējā nodaļā norādīts, tirdzniecības embargo pret Kubu tiek īstenots jau kopš 1962.gada, taču sankcijas ar tieši definētu demokratizācijas mērķi (vairākiem izvirzītajiem mērķiem, taču galvenais virsmērķis ir ‘veicināt Kubas pāreju uz demokrātiju’⁵⁷) ir spēkā kopš 1992.gada, kas pastiprinātas ar papildus sankcijām 1996.gadā. Pieņemot, ka sankcijas ir efektīvas un tās spēj veicināt demokrātiju, empīriskiem datiem vajadzētu to apliecināt.

⁵⁵ Wachs, J. (1994). Reviewing the 1940 Cuban Constitution: Arguments for Social and Economic Rights Post-Castro Government. *American University International Law Review* 10, no. 1 (1996). Pp. 531.

⁵⁶ Ibid, p.531-545.

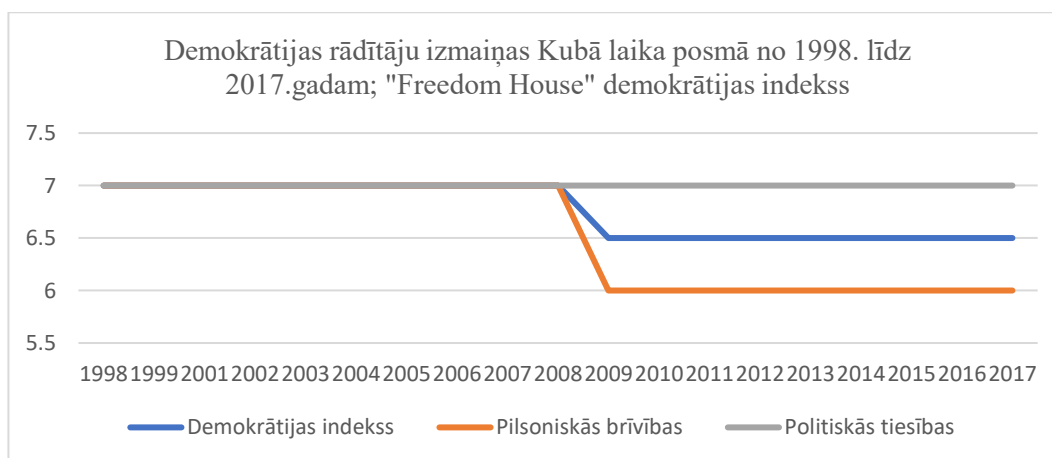
⁵⁷ CUBAN DEMOCRACY ACT (“CDA”). *United States Code. Title 22. Foreign Relation and Intercourse. Chapter 69*. Retrieved from goo.gl/xCHfxk

Pirmo aplūkojam *The Economist* demokrātijas indeksu. Tas aptver visīsāko laika periodu, proti no 2006.gada līdz 2017.gadam, taču pēdējo gadu desmitu rādītāji norāda, ka ņemot vērā visus indikatorus, kopējais rezultāts norāda negatīvu tendenci. Laika posmā no 2006. līdz 2017. gadam Kubas demokrātijas rādītāji ir samazinājušies no 3,52 punktiem 2006.gadā līdz 3,31 punktam 2017.gadā⁵⁸, kā redzams grafikā (sk. 2.1. att.).

2.1.att. Kubas demokrātijas indeksa izmaiņas laika posmā no 2006. līdz 2017.gadam (The Economist. *The Economist Intelligence Unit's Democracy Index*; Retrieved from <https://infographics.economist.com/2018/DemocracyIndex/>)

Grafikā redzamā informācija ļauj secināt, ka demokrātijas attīstība Kubā nav vērtējama pozitīvi. Tomēr pastāv iespēja, ka laika posmā pirms 2006.gada ir novērojamas izmaiņas rādītājos, un secinājumi nav veicami nepilnīga grafika dēļ, tādēļ aplūkojam *Freedom House* demokrātijas indeksu (sk. 2.2.att.), kas nu jau aptver divas desmitgades (no 1998.gada līdz 2018.gadam).

2.2.att. Kubas demokrātijas indeksa izmaiņas laika posmā no 1998. līdz 2017.gadam

⁵⁸ The Economist Intelligence Unit. *The Economist Intelligence Unit's Democracy Index*. Retrieved from <https://infographics.economist.com/2018/DemocracyIndex>

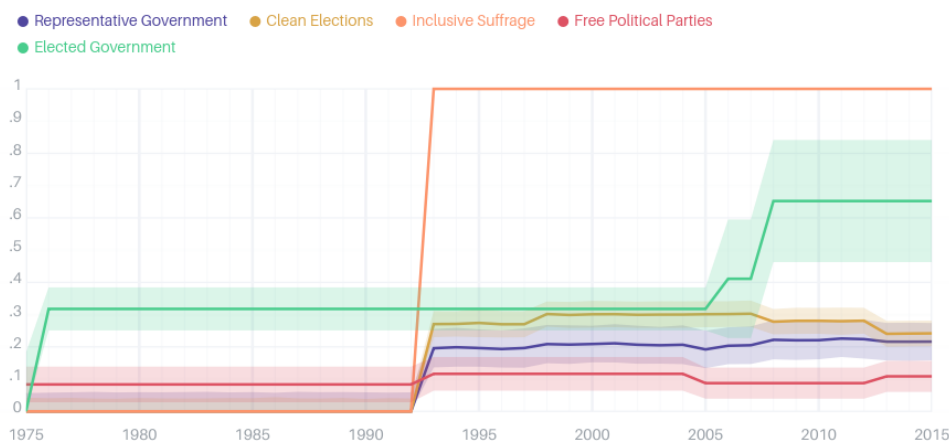
Freedom House demokrātijas indekss uzrāda minimālu uzlabojumu – kaut arī pilsoniskās tiesības palikušas nemainīgas, uzrādot zemāko iegūstamo rezultātu, pilsoniskās brīvības rādītāji ir uzlabojušās (uzlabojoties par vienu vietu no paša zemākā iegūstamā rezultāta), tādējādi arī minimāli uzlabojot Kubas demokrātijas indeksu no 7 punktiem (sliktākais iegūstamais rezultāts) uz 6,5 punktiem. Kaut arī izmaiņas bijušas minimālas, reitinga uzlabojumi ir pelnījuši papildus uzmanību, un, izvērtējot notikumu attīstību 2009.gadā var secināt, ka Kubā ieviesti likumi, kas patērētājiem sniedz brīvāku piekļuvi produktiem, kā arī valdība apliecinājusi atbalstu seksuālo minoritāšu grupām.⁵⁹ Apgalvot, ka pilsoniskā brīvība un rādītāji uzlabojušies tieši sankciju dēļ nevar, jo kopš no pēdējās ieviestajām sankcijām ir pagājusi desmitgade. Taču 2009.gadā notiek veikts pretējais un tiek atcelta daļa pret Kubu īstenotās sankcijas⁶⁰, tādēļ ciešāka korelācija ir starp piespiedu mehānismu atcelšanu un pozitīvu reakciju no ‘mērķa’ valsts. Neatkarīgi no uzlabojumiem, Kuba tik un tā tiek klasificēta kā nebrīva valsts.

Arī *Freedom House* demokrātijas indekss neaptver pietiekami ilgu laika posmu, lai pilnvērtīgi būtu iespējams izvērtēt demokrātijas rādītāju izmaiņas Kubā un iespējamo sankciju efektu uz to, tādēļ tālākā analizē tiek iekļauti *IDEA* demokrātijas rādītāji. Kā jau iepriekšējās nodaļās pieminēts, *IDEA* demokrātijas rādītāji ir visaptverošākie – ne tikai laika ziņā, bet arī iekļaujot plašāko klāstu indikatoru un sniedzot iespēju tos arī izvērtēt individuāli. Taču tā (indeksa) ietvaros nav iespējams iegūt vienu vienīgu novērtējumu, tādēļ tālākajā darba daļā apskatīti rādītāji piecās kategorijās: 1. Reprezentatīva pārvalde (*Representative government*); 2. Fundamentālās tiesības (*Fundamental rights*); 3. Varas dalīšana (*Checks on government*); 4. Neatkarīga administrācija (*Impartial administration*); 5. Sabiedrības līdzdalība (*Participatory engagement*).

Izrietoši no diviem jau aplūkotajiem demokrātijas rādītājiem šķiet loģiski secināt, ka būtiskām izmaiņām nebūtu jāparādās, vismaz laika posmā no 1998.gada. Tomēr jau pirmais grafiks kategorijā ‘**Reprezentatīvā pārvalde**’ (iekļauj tādus indikatorus kā vēlēšanu procesa godīgums, vēlēšanu tiesības (izvērtē, vai visas sabiedrības daļas ir tiesīgas piedalīties vēlēšanās), partiju brīvība un reālās iespējas iekļūt parlamentā, u.c.) pārsteidz (sk. 2.3.att.), ievērojami atšķirdamies no *The Economist* un *Freedom House* demokrātijas indeksiem.

⁵⁹ Freedom House. *Freedom in the World, Cuba*. Retrieved from <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2009/cuba>

⁶⁰ Shear, M.D., Kang, C. (April 14, 2009). *Obama Lifts Broad Set Of Sanctions Against Cuba*. Retrieved from <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/04/13/AR2009041302965.html>

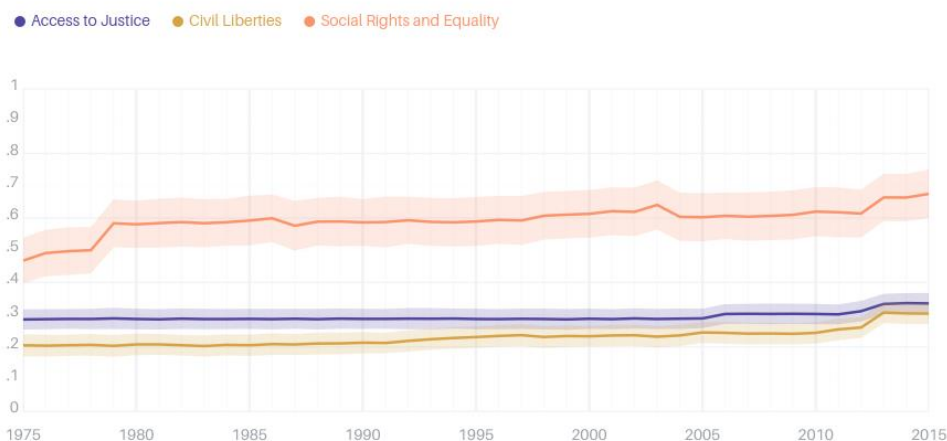

2.3.att. **Kubas reprezentatīvās pārvaldes rādītāju izmaiņas laika posmā no 1975. līdz 2015. gadam** (IDEA. *The Global State of Democracy Indices*. Retrieved from <https://www.idea.int/gsod-indices>)

Kaut kopējais rezultāts kategorijā pieaug par diviem punktiem (no 0 punktiem līdz 2 punktiem), citi rādītāji liek domāt par drastiskām izmaiņām. Kā redzams, četri no pieciem rādītājiem ievērojami ievērojami aug tieši 1992.gadā, kad ASV ievieš papildus sankcijas pret Kubu demokrātijas akta (*Cuban Democracy Act*) ietvaros. Visievērojamākās, pozitīvās izmaiņas novērojamas, uzlabojoties vēlēšanu balstiesībām (*Inclusive Suffrage*), līnija, kas grafikā iekrāsota dzeltenā krāsā, gada laikā uzlabojoties par 9,5 punktiem 10 punktu skalā (no 0,5 uz 10). Šīs izmaiņas var skaidrot kā reakciju pret ASV sankcijām, jo šajā pašā gadā Kubā tiek pieņemts, ka 1992.gada izskaņā norisināsies tiešas asamblejas vēlēšanas, kurās iespēja piedalīties tiks sniegta ikvienam 16 gadu vecumu sasniegušajam Kubas iedzīvotājam.⁶¹ Tāpat būtiski uzlabojumi ir vēlēšanu norises procesos, rādītājam uzlabojoties par 2,5 punktiem (no 0 punktiem uz 2,5). Politisko partiju brīvība uzlabojusies minimāli. Pozitīvie rādītāji arī ievērojami uzlabo kopējo kategorijas vērtējumu, tas uzlabojoties par 2 punktiem (no 0 uz 2). Tālākajā laika posmā no 1992.gada līdz mūsdienām vienīgās būtiskās izmaiņas novērojamas 2005., 2006. un 2007.gadā, elected government rādītājam sasniedzot 7 punktu novērtējumu.

Otrā kategorija ‘Fundamentālas tiesības’, kas iekļauj tādus indikatorus kā pilsoniskās brīvības, kā arī sociālās tiesības un sabiedrības vienlīdzību, neuzrāda būtiskas izmaiņas četru gadu desmitu periodā (sk. 2.4. att.), kopējam kategorijas rādītājam uzrādot minimālas izmaiņas.

⁶¹ UC San Diego. *The Library. Elections and events 1991 – 2001*. Retrieved from <https://library.ucsd.edu/research-and-collections/collections/notable-collections/latin-american-elections-statistics/Cuba/elections-and-events-19912001.html>

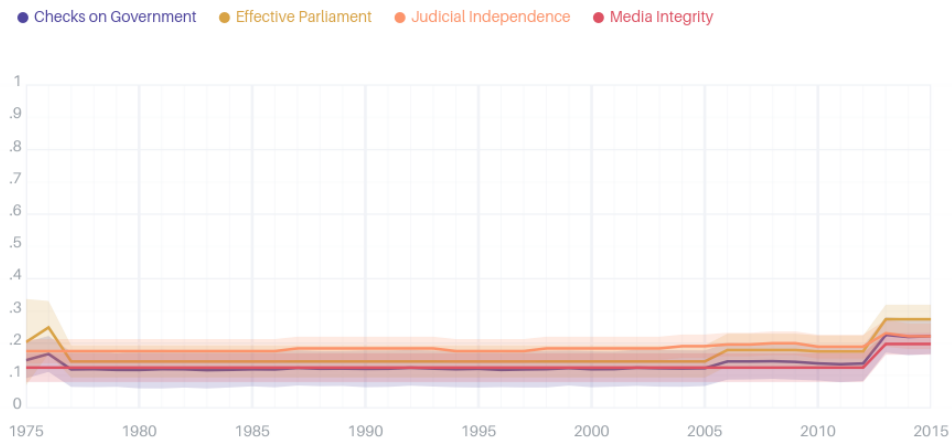
2.4.att. Kubas fundamentālo tiesību rādītāju izmaiņas laika posmā no 1975. līdz 2015. gadam
(IDEA. *The Global State of Democracy Indices* <https://www.idea.int/gsod-indices>)

Ievērojamākās izmaiņas ir 1978.gadā, kad sociālo tiesību un vienlīdzības rādītājs pieaug par 1 punktu (no 5 uz 6), tomēr, izvērtējot pieejamo informāciju par notikumiem Kubā 1978.gadā un neilgā periodā pirms tā, nav identificējami būtiski notikumi, kas skaidrotu šīs izmaiņas. Savukārt 2012.gada izmaiņas, pilsoniskās brīvības rādītājiem pieaugot, varētu būt skaidrojamas ar politiskajiem ieslodzītajiem (aktīvistiem, žurnālistiem, u.c.), kas 2011.gada nogalē tika atbrīvoti.⁶² Tomēr ņemot vērā, ka 2011.gadā tik un tā notika vēršanās pret disidentiem⁶³, pozitīvās izmaiņas, vienam no indikatoriem pieaugot, var būt skaidrojamas ar citiem faktoriem. Neņemot vērā šos rādītāju, pārējās izmaiņas ir nebūtiskas, lai norādītu uz demokrātijas līmeņa pieaugumu kāda konkrēta faktora dēļ – nav novērojamas nedz būtiskas pozitīvas izmaiņas, nedz negatīvas.

Trešajā kategorijā ‘Varas dalīšana’, kas iekļauj tādus indikatorus kā parlamenta efektivitāte, tiesu varas neatkarība un mediju integritāte (cik lielā mēra mediji ir neatkarīgi un tos ietekmē citi politiskie aktieri) nav novērojamas praktiski nekādas izmaiņas četras desmitgades, izņemot laika posmu starp 2012. un 2013.gadu (sk. 2.5.att).

⁶² Human Right Watch. *World Report 2012: Cuba*. Retrieved from <https://www.hrw.org/world-report/2012/country-chapters/cuba>

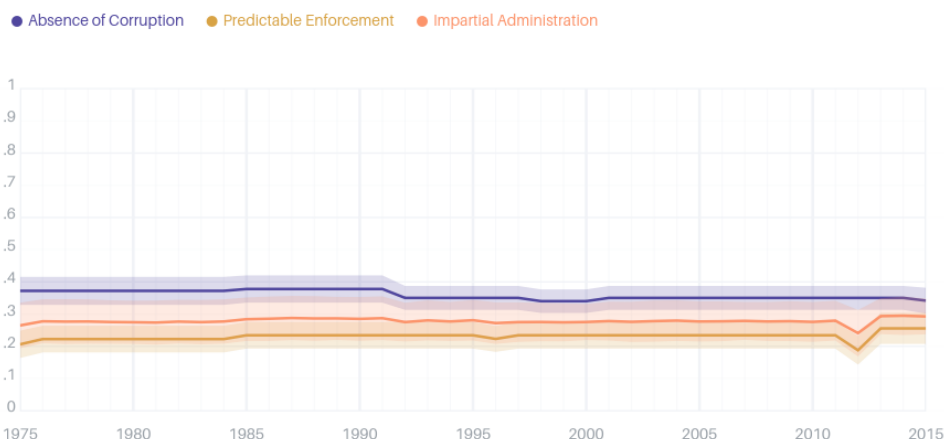
⁶³ Ibid.

2.5.att. Kubas varas dališanas rādītāju izmaiņas laika posmā no 1975. līdz 2015. gadam (IDEA. *The Global State of Democracy Indices* <https://www.idea.int/gsod-indices>)

Visi rādītāji uzrāda būtiskus uzlabojumus, rādītājiem pieaugot par 2 punktiem (10 punktu skalā) viena gada laikā. Salīdzinoši, iepriekšējos četrdesmit gadus būtiskākās izmaiņas bija rādītāju pieaugums par 0.5 punktiem. Svarīgākais notikums Kubas politiskajā sfērā 2011.gadā (kas attiecīgi ietekmētu 2012.gada rādītājus) bija līderu maiņa, Raulam Kastro nomainot viņa brāli Fidelu Kastro un ieņemot prezidenta amatu. Tomēr šī nepotisma demonstrācija nebūtu iemesls, lai uzlabotos tādi rādītāji kā parlamenta efektivitāte. Izvērtējot *Freedom House* novērojumus par izmaiņām attiecīgajā periodā, nav norādāms kāds lēmums vai ārējā spēka iejaukšanās (sankciju vai ierobežojumu formā), kas veicinātu demokrātijas rādītāju uzlabošanu.

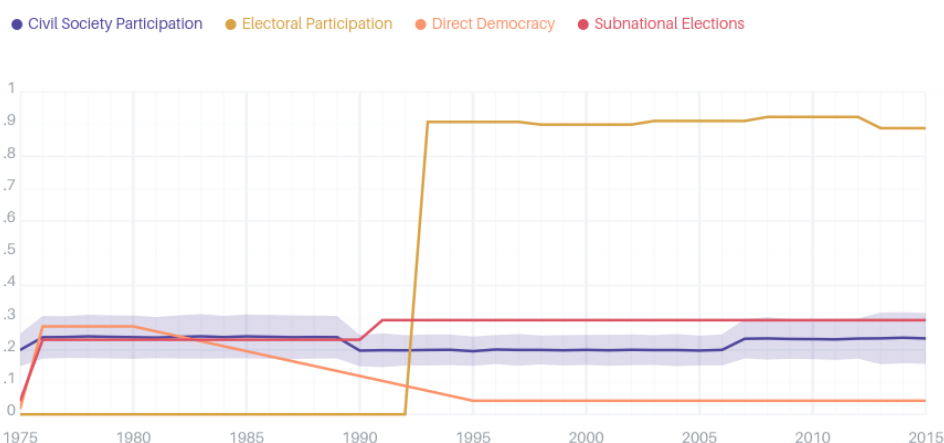
Ceturtajā kategorijā ‘Neatkarīga administrācija’, kas iekļauj tādus indikatorus kā pārvaldes politiskā neatkarība (administrācijas neatkarība) un paredzama izpilde (cik līdzvērtīga ir pieeja dažādiem pārvaldes pakalpojumiem un cik vienlīdzīgi ikviens sabiedrības pārstāvis var saņemt šos pakalpojumus) kopumā nav novērojamas izmaiņas (sk. 2.6. att.).

2.6.att. Kubas neatkarīgas pārvaldes rādītāju izmaiņas laika posmā no 1975. līdz 2015. gadam (IDEA. *The Global State of Democracy Indices* <https://www.idea.int/gsod-indices>)

Vienīgās izmaiņas, kaut arī nebūtiskas, novērojamas laika posmā no 1991. līdz 1992. gadam, kopējas kategorijas rādītājam samazinoties par 0.5 punktiem.

Piektajā un noslēdzošajā kategorijā ‘Sabiedrības līdzdalība’, kas izvērtē tādus indikatorus kā elektorāta iesaisti vēlēšanās, tiešo demokrātiju un nācīgas līmeņa vēlēšanas (piemēram, pašvaldību) novērojama ļoti devianta situācija (sk. 2.7. att.), līdzīgi kā pirmajā (no piecām) IDEA demokrātijas rādītāju kategorijām (Reprezentatīvā pārvalde), kas aplūkota šīs nodaļas sākumā.

2.7.att. Kubas sabiedrības līdzdalības rādītāju izmaiņas laika posmā no 1975. līdz 2015. gadam (IDEA. *The Global State of Democracy Indices* <https://www.idea.int/gsod-indices>)

Kā jau nodaļā noskaidrots - 1992.gadā ASV ieviesa papildus sankcijas pret Kubu demokrātijas akta (*Cuban Democracy Act*) ietvaros un 1991.gada nogalē norisinājās tiešām asamblejas vēlēšanas, kurās varēja piedalīties visi 16 gadu vecumu sasniegušie Kubas iedzīvotāji. Šie notikumi arī varētu skaidrot straujās indikatoru izmaiņas, gada laikā indikatoram izmainoties par 9 punktiem (no 0 punktiem pieaugot līdz 9). Tomēr negatīvas izmaiņas ir novērojamas, tiešās demokrātijas rādītājiem samazinoties no 1980.gada līdz 1995., tālākajā posmā stagnējot.

Izvērtējot vispārīgi Kubas demokrātijas rādītājus dažādās kategorijās, nevar secināt, ka demokrātiskās sankcijas negatīvi ietekmē tieši demokrātijas rādītājus. Atbildot uz darbā izvirzīto izpētes jautājumu “Vai demokrātisko sankciju ieviešana Kubā, Irānā un Krievijā ir veicinājusi demokrātijas attīstību šajās valstīs?” nevar arī apgalvot pozitīvi. Kubas gadījumā demokrātisko sankciju efekts nav novērojams, tām nav tieša efekta.

3. SANKCIJAS PRET IRĀNU

Šīs nodaļas ietvaros tiks veikts vēsturiskais apskats par politisko situāciju Irānā, kā arī pievērsta uzmanība tam, kādas sankcijas, kad, kādēļ un ar kādiem mērķiem īstenotas pret Kubu. 3.2. apakšnodaļā tiks veikta sekundāro datu analīze, papildinot to ar informāciju no dažādām publikācijām par attiecīgo laika posmu vai notikumiem.

Irāna pastāvošais režīms ir ļoti īpatnējs, jo līdz ar valsts reliģisko vadītāju, iedzīvotāji ievēl arī prezidentu. Kaut arī Irānā pastāvošais režīms it nemaz nav demokrātisks, kā tas tiks pamatots šīs nodaļas laikā, tajā novērojami elementi, kas raksturīgi demokrātiskām valstīm, piemēram, jau minētās prezidenta vēlēšanas. Iespējams, ka prezidenta vēlēšanu klātbūtne var radīt pārdomas, vai Irānas režīms netiek neadekvāti dēvēts par autoritātu? Atbilde ir vienkārša – demokrātiskie procesi nereti pastāv tikai dekoratīvi. Piemēra, prezidenta vēlēšanas un lēmējvaras pārstāvji tik tiešām ir Irānas iedzīvotāju ievēlēti, taču, lai tie ieņemtu attiecīgos amatus, garīgajam līderim un viņa tuvākajiem sekotājiem jāpiekrīt, ka ievēlētie pārstāvji ir vēlamai politiskajās pozīcijās. Irānas režīms var tikt raksturots kā teokrātija, kurā pastāv demokrātiski elementi.⁶⁴

Šīs ‘teokrātiskās demokrātijas’ aizsākumi meklējami 20.gs. otrajā pusē, konkrētāk 1979.gadā, kad Irāna kļuva par Islāma republiku, kurā pastāv “vāja demokrātija, bet spēcīga politika”⁶⁵. Laika gaitā Irānā notikušas daudzas būtiskas izmaiņas, politiskajam režīmam variējot dažādu iekšējo un ārējo spiedienu rezultātā, taču gala rezultātam nesasniedzot rietumu valstu izpratni par demokrātisku pārvaldi. Ņemot vērā līdzšinējās neveiksmes, tiek piedāvāti dažādi rīcības plāni. Viens no iespējamajiem variantiem ir gaidīt, ka Irānā izmaiņas notiks pakāpeniski un ārējais spiediens neko neietekmēs. Savukārt šīs idejas oponenti norāda uz to, ka Irānā pakāpeniska pāreja uz demokrātisku režīmu nav iespēja un tā vietā starptautiskajiem politiskajiem aktieriem ir jāveicina strauja režīma sabrukšana, tostarp ar tādiem instrumentiem kā sankcijas.⁶⁶

⁶⁴ Fisher, M. (2017, May 17). *How Iran Became an Undemocratic Democracy*. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2017/05/17/world/middleeast/iran-presidential-election-democracy.html>

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Parsa, M. (November 2016). *Democracy in Iran – Why it failed and How It Might Succeed*. Retrieved from <http://www.hup.harvard.edu/catalog.php?isbn=9780674545045>

3.1. Pret Irānu īstenoto sankciju pamatojums

Sankcijas pret Irānu ir daudzpusējas, tās īstenojot gan ASV, gan ANO, gan ES, tomēr ļoti nestabilā attiecību vēsture starp Irānu un Rietumnieciskajām valstīm ir krietni senāka. Tomēr, kaut mūsdienās Irāna ir 'mērķa' valsts daudziem Rietumnieciskajiem politiskajiem aktieriem, pirmās sankcijas pret Irānu vienuspēji ieviesa ASV.

Ķīlnieku krīze, kas ilga no 1979. līdz 1981.gadam, bija viens no pirmajiem būtiskajiem pavērsiena brīžiem valstu attiecībās, starp ASV un Irānu, un kopš tā brīža ASV īstenojušas sankcijas pret Irānu jau vairākas gadu desmitgades. Vienas no pirmajām sankcijām īstēnotas pret Teherānas kā pretreakcija tās [Teherānas] atbalstam terorismam un radikālajam ekstrēmismam. 1980.gadā tika pārtrauktas teju visas diplomātiskās attiecības starp ASV un Irānu, tiks ieviests arī tirdzniecības embargo un Irānas kustamais un nekustamais īpašums ASV teritorijās tika 'iesaldēts'. Drīz vien – 1984.gadā – ASV iekļāva Irānu starp valstīm, kas finansē starptautisko terorismu. Līdz ar 1995.gadu šīs sankcijas tika paplašinātas, kā atbildes reakcija Irānas centieniem savai izmantošanai iegūt masu iznīcības ieročus. Šīs sankciju paplašināšana iekļāva pārdomātu un sarežģītu embargo, kas skāra abpusējo tirdzniecību. Šo sankciju mērķis - Irānas izolēšanu no pārējiem enerģijas tirgus dalībniekiem, ne tikai ASV enerģijas tirgus. Šis pavērsiens bija jauna koncepta aizsākums, ko dēvē arī par sekundārajām sankcijām. Atšķirībā no primārajām sankcijām (kas bija tēmētas uz ASV tirgu ar citu nāciju), sekundāro sankciju mērķis bija citu iesaistīto pušu izolēšana un viņu tirgus bloķēšana šai citai nācijai, lai vājinātu tās pontecālās ekonomiskās alternatīvas. Piekļuve ASV tirgums, kļūst kritiski svarīga šādā situācijā un tādēļ kā veiksmīgs⁶⁷

Būtiski norādīt, ka sankcijas sākotnēji bija cēlonis ASV un tās partneru nesaskaņām, primāri ar partneriem no Eiropas. Eiropas valstu valdības aizliedza savām kompānijām pakļauties šiem (ASV noteiktajiem) sankciju ierobežojumiem, ja tie gāja pretrunā ar Eiropas Savienības tirdzniecības politiku, kā arī Eiropas Savienība iesniedza sūdzību Pasaules Tirdzniecības Organizācijā. Galu galā tika panākts kompromiss, ASV pārtraucot sankcijas, kuras ietekmēja Eiropas kompanijas, taču ar nosacījumu, ka ES strādās vienoti ar ASV, lai pārtrauktu Irānas atbalstu terorismam un masu iznīcības ieroču izveidi. 2002.gads bija pārbaudījums valstu attiecībām, kad tika atklātas Irānas slepenās kodolieroču izveides bāzes,

⁶⁷ Laub, Z. (2015, July 15). *International Sanctions on Iran*. Retrieved from <https://www.cfr.org/background/international-sanctions-iran> and Reuters. (Januaray 17, 2016). *TIMELINE – U.S. – Iran relations from 1953 coup to 2016 sanctions relief*. Retrieved from <https://www.reuters.com/article/iran-nuclear-usa-timeline/timeline-u-s-iran-relations-from-1953-coup-to-2016-sanctions-relief-idUSL2N1500R1>

kas bija pretrunā starptautiskajiem noteikumiem par kodolieroču izstrādi. Sākotnēji ES mēģināja situāciju atrisināt pārrunu ceļā, taču krīze attīstījās un kodolenerģijas aktivitātes Teherānā 2003. un atkal 2004. gadā nemazinājās. 2006. gadā tika uzsāktas jaunas sankcijas, ANO Drošības padomei pieņemot četras rezolūcijas pret Irānu (*UNSC resolutions 1737 (2006), 1747 (2007), 1803 (2008), and 1929 (2010)*).⁶⁸

Sankcijām neveicinot vēlamo rezultātu, tika ieviestas papildus sankcijas, kas tika nodēvētas par sekundārajām sankcijām, radot papildus spiedienu uz Irānu, liekot ārvalstu kompānijām un bankām pamest Irānu. 2012.gadā sankcijas demonstrēja pirmos ekonomiskos efektus, kā rezultātā 2013.gadā notika pārrunas starp ASV un Irānu, abām valstīm gūstot daļēji apmierinošus kompromisus. 2015. gadā abām pusēm izdevās vienoties par kopēju darbības plānu, kas apturēja turpmākās ASV sekundārās sankcijas pret Irānu, taču ASV saglabāja sankcijas, kas realizētas, lai novērstu Irānas atbalstu terorismam, cilvēktiesību pārkāpumiem un ieroču tidzniecību. Līdz ar vispārīgā ieskata gūšanu, tālākā uzmanība tiks veltīta sankcijām pret Irānu, kas aptver cilvēktiesību jautājumus.

Šīs nodaļas izklāsts par sankcijām, ko ASV, ANO un ES īstenojušas pret Irānu, liek domāt, ka ierobežojumi bijuši primāri realizēti, domājot par valstu drošības jautājumiem, taču ne Irānas attīstību un sabiedrības labklājību. Tomēr demokrātijas tēma Irānas jautājumā ir būtiska, ASV izmantojot tieši demokrātijas veicināšanas rīcībpolitiku kā vienu no galvenajiem rīkiem, cīnoties pret Irānā pastāvošo režīmu (vismas teorētiski). Ņemot vērā, ka demokrātijas veicināšana starptautiskā līmenī ir bijusi viena no ASV prioritātēm kopš 20.gs. sākuma, šī morālā nostāja publiski regulāri tiek attiecināta kā motivējošais faktors ASV iesaisē citu valstu politiskajos procesos, Irānas situācijai neesot izņēmumam.

2002.gadā prezidenta Buša administrācija pauda, ka sankcijām pret Irānu ir divi galvenie mērķi: pārtraukt Irānas kodolieroču attīstības programmu un veicināt demokrātijas attīstību.⁶⁹ 2004.gadā šie mērķi tika atkal apliecināti un apstiprināti, tāpat arī 2005. un 2006.gadā. Taču 2006.gadā tika izdots likums par atbalstu Irānai, gūstot brīvības, (*The Iran Freedom Support Act*), kurā atkal tika apliecināta ASV apņemšanās veicināt Irānas atbrūošanos (no kodolieročiem) un demokrātijas veicināšanā valstī.⁷⁰ Likuma 3.sadaļā 'Demokrātijas veicināšana Irānā' (*Promotion of Democracy For Iran*) tiek noteikti sankciju virsmērķi, kas ir, pirmkārt, atbalstīt Irānas sabiedrības centienus gūt pašnotiekšanos pār viņu

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Brezinski, Z., Scowcroft, B., Murphy, R. (1997). *Differentiated Containment*. Foreign Affairs 76.3. Council on Foreign Relations.

⁷⁰ Lean, A.M. (2011). *Democracy Promotion, Sanctions and Iran: Obama's Policy Trade Off*. B.A.Mount Saint Vincent University, Department of Political Science, Faculty of Arts and Social Science.

valsti un valdību, sniedzot iespēju pašnoteikt [Irānas sabiedrībai] vēlamo pārvaldes formu, un, otrkārt, atbalstīt cilvēktiesības un miermīlīgos demokrātiskos spēkus Irānā. Turklāt realizējot šos mērķus to izpilde nedrīkst tiek pozicionēta kā spēka pielietošana pret Irānu.⁷¹ Būtiski norādīt, ka ASV pozīcija ir veicināt pozitīvu Irānas attīstību, uzlabojot Irānas iedzīvotāju labklājību un dzīves līmeni. Tomēr, paužot šo pozīciju, ASV turpina īstenot sankcijas pret Irānu, kas, kaut nosacīti netieši, negatīvi ietekmē tieši to sabiedrības daļu, kuru publiski atbalsta ASV valdība.

Taču ASV, kā jau pieminēts nodaļas sākumā, nav vienīgais politiskais aktieris, kas īstenojis demokrātiskās sankcijas pret Irānu. ES pirmie nopietnie centieni ietekmēt cilvēktiesību jautājumu risināšanu Irānā datējami ar 2011.gadu, kad ES sāka īstenot sankcijas, reaģējot uz cilvēktiesību pārkāpumiem Irānā. Šīs sankcijas praktiski ierobežoja indivīdus, kas saistīti ar cilvēktiesību pārkāpumiem (līdzīgus ierobežojumus ASV īstenoja 2009.gadā, aizliedzot kustību ASV teritorijā 46 indivīdiem, kas saistīti ar cilvēktiesību apspiešanu Irānā)⁷², kā arī ierobežoja piekļuvi tehnikai un produktiem, kas tiek un potenciāli varētu tikt izmantoti, lai ierobežotu demokrātiskās kustības un lai uzbruktu aktīvistiem.⁷³

3.2. Demokrātijas rādītāju izmaiņas

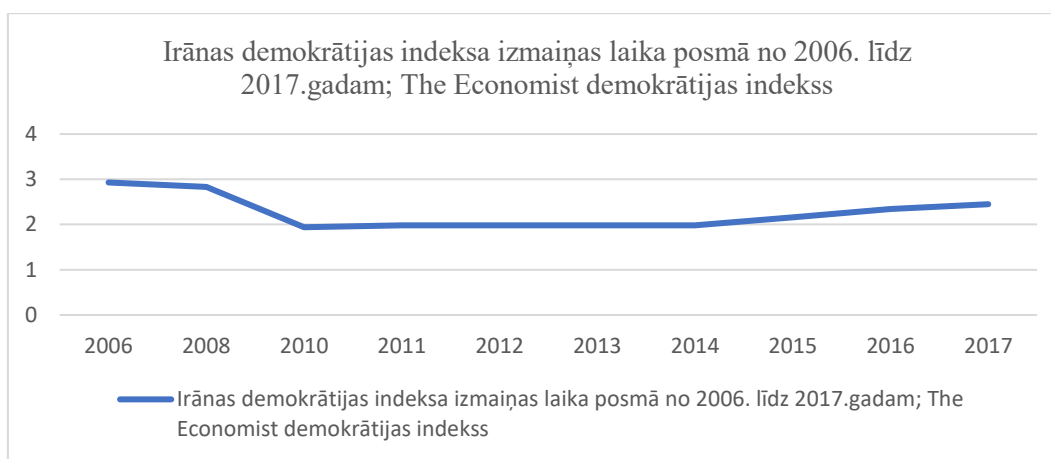
Ņemot vērā ieviestās sankcijas, būtu sagaidāms, ka periodā no 21.gs. sākuma, īpašu uzmanību veltot **1995.gadam**, **2006.gadam** (*The Iran Freedom Support Act*), **2007.gadam** (*UNSC resolution 1747 (2007)*), **2008.gadam** (*1803 (2008)*), **2009.gadam** (ASV ierobežojumi 46 indivīdiem, kas saistāmi ar cilvēktiesību jautājumu ierobežošanu Irānā) un **2011.gadam** (ES cilvēktiesību sankcijas pret Irānu), līdz mūsdienām, būtu novērojamas būtiskas izmaiņas un demokrātisko rādītāju uzlabošanās. Tādēļ tālākajā nodaļas daļā tiek izvērtēts, vai demokrātijas indeksi ļaut veikt secinājumus par situācijas uzlabošanu.

Pirmo aplūkojam *The Economist* demokrātijas indeksu. Tas aptver visīsāko laika periodu, proti no 2006.gada līdz 2017.gadam (sk. 3.1.att.), tomēr ietvertais laika posms ir pietiekams, lai analizētu rādītājus.

⁷¹ Public Law 109-293-Sept. 30, 2006. 109th Congress. *Iran Freedom Support Act*.

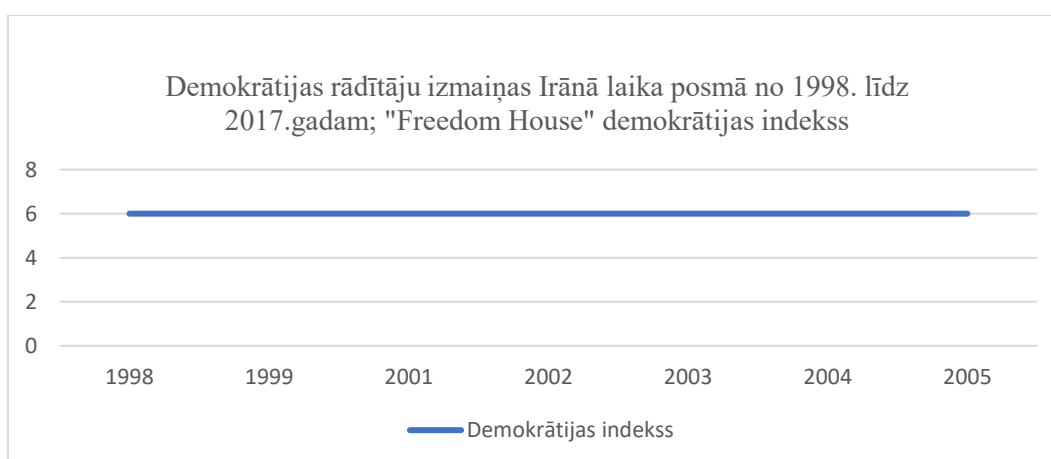
⁷² Kahn, T. (2018, May). *EU Extends Human Rights Sanctions on Iran*. Retrieved from <http://www.defenddemocracy.org/media-hit/tzvi-kahn-eu-extends-human-rights-sanctions-on-iran/>

⁷³ European Council. *Iran: Council extends by one year sanctions responding to serious human rights violations*. Retrieved from <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/04/12/iran-council-extends-by-one-year-sanctions-responding-to-serious-human-rights-violation/>

3.1.att. **Irānas demokrātijas indeksa izmaiņas laika posmā no 2006. līdz 2017.gadam** (The Economist. *The Economist Intelligence Unit's Democracy Index*; Retrieved from <https://infographics.economist.com/2018/DemocracyIndex/>)

Kā grafikā var redzēt, laika posmā no 2006. līdz 2010.gadam ir novērojama demokrātijas pasliktināšanās Irānā, straujākajām kritumam esot periodā no 2008. gada (2.83 punkti) līdz 2010.gadam (1.94 punkti), taču periodā no 2010. līdz 2014. gadam novērojama stagnācija bez izmaiņām. Savukārt no 2014. līdz 2017.gadam rādītāji ir uzlabojušies. Tomēr pastāv iespēja, ka rādītāji jau pirms 2006.gada demonstrē lejupslīdi, neļaujot apgalvot, ka novērojama sakarība starp ieviestajām sankcijām un demokrātijas pasliktināšanos. Lai gūtu ieskaitu par ilgāku laika periodu, tālākajā darba daļā tiek analizēts otrs darbā izmantotais demokrātijas indekss *Freedom House*, kas ļauj izvērtēt izmaiņas Irānā laika posmā no 1998. līdz 2018.gadam (sk. 3.2. att.).

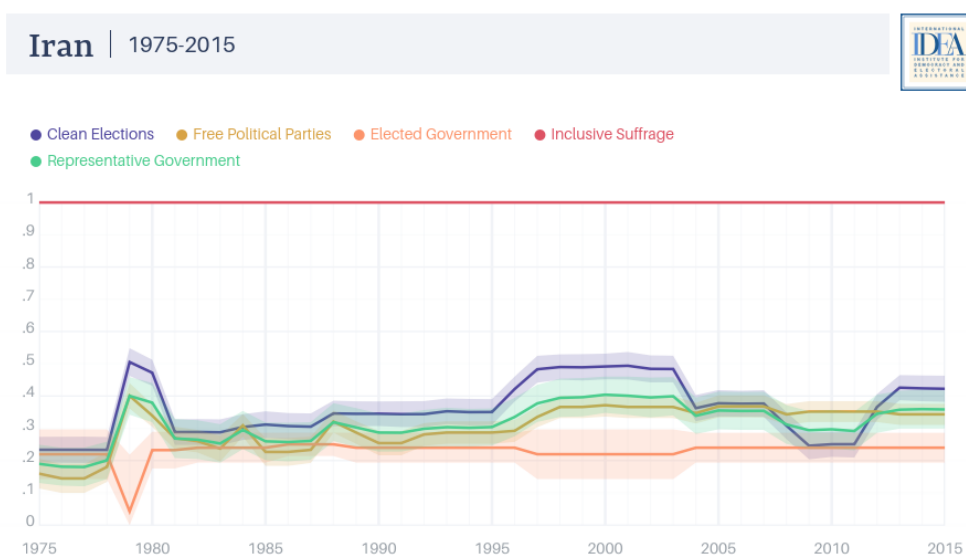

3.2.att. **Irānas demokrātijas indeksa izmaiņas laika posmā no 1998. līdz 2017.gadam** (Freedom House. *The Economist Intelligence Unit's Democracy Index*; Retrieved from <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2017/iran>)

Kā pats nemainīgākais un lineārākais grafiks šī darba ietvaros, *Freedom House* demokrātijas indekss par Irānu periodā no 1998. līdz 2017.gadam demonstrē, ka divu dekāžu laikā demokrātijas rādītāji Irānā bijuši nemanīgi, konstanti saglabājot otru zemāko novērtējumu (6

punkti no 7, kur 7 ir zemākais novērtējums) pilsoniskās brīvības un tiesību kategorijās. Tomēr vairāku iemeslu dēļ *Freedom House* demokrātijas indekss rada šaubas par tā patiesumu. Pirmkārt, gan *The Economist*, gan *IDEA* indeksi atšķiras, demonstrējot demokrātijas rādītāju izmaiņas ilgākā laika posmā. Otrkārt, dažādi notikumi Irānā ir liecinājuši par būtiskām izmaiņām. Piemēram, 1997.gadā Irānā tika ievēlēts reformistu presidents, taču septiņus gadus vēlāk 2004.gadā reformistu pārstāvji Irānas politikā tika aizliegti.⁷⁴

Nemot vērā, ka *Freedom House* informācija atšķiras no augstāk analizētās *The Economist* demokrātijas indeksa rādītājiem un neļauj veikt secinājumus par izmaiņām, tālākai izvērtēšanai papildus izmantojams detalizētākais no trim rādītājiem – *IDEA* demokrātijas indekss. Kā jau iepriekšējā nodaļā redzams, *IDEA* demokrātijas indekss nesniedz vienu visaptverošu demokrātijas novērtējumu, tā vietā katra no piecām pamatkategorijām izvērtējamas izmaiņas. Analizējot izmaiņas pirmajā kategorijā ‘**Reprezentatīvā pārvalde**’, redzamas vairākas tendences (sk. 3.3. att.).

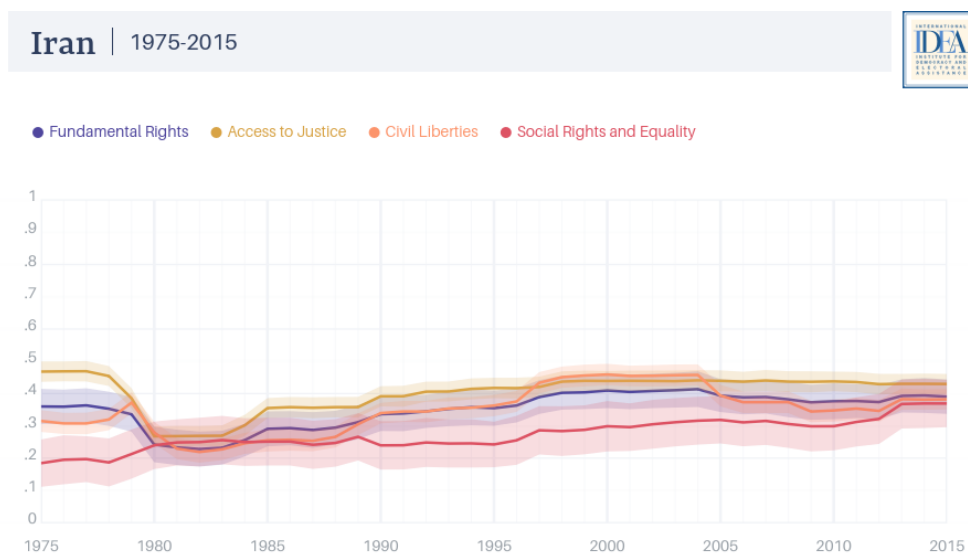
3.3.att. Irānas reprezentatīvās pārvaldes rādītāju izmaiņas laika posmā no 1975. līdz 2015. gadam (IDEA. *The Global State of Democracy Indices* <https://www.idea.int/gsod-indices>)

Pirmkārt, 1979.gada rādītāji atspoguļo Irānas revolūciju, tādiem indikatoriem kā ‘vēlēta valdība’ samazinoties līdz nulles rādītājam, savukārt citiem rādītājiem, kas var pastāvēt bez brīvi ievēlētas politiskās elites, uzrādot pozitīvākus rādītājus. Tomēr šo izmaiņu pieaugums nav attiecināms uz sankcijām, jo izmaiņas notiek vēl pirms to ieviešanas. Tāpat arī negatīvās izmaiņas īsi pēc Irānas revolūcijas ir attiecināmas uz Irānas – Irākas karu, kas turpmākos astoņus gadus (no 1980.gada) kavēja politiskā režīma demokrātisku attīstību, bet pēc kara

⁷⁴ Isher, M. (May 17, 2017). *How Iran Became an Undemocratic Democracy*. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2017/05/17/world/middleeast/iran-presidential-election-democracy.html>

nostiprināja sabiedrības pārliecību par stabilitāti pārliecinošā pārvaldībā, kas šajā gadījumā bija autoritāra vara.⁷⁵ Otrkārt, 1995.gada ierobežojumi korelē ar pārvaldes rādītāju vērtības pieaugumu. Tomēr tālākajā laika posmā, kad arvien lielāks skaits sankciju tiek īstenots pret Irānu no iesaistītajiem politiskajiem aktieriem, rādītāji uzrāda negatīvas izmaiņas vai stagnē.

Analizējot izmaiņas otrajā kategorijā ‘Fundamentālas tiesības (sk. 3.4. att.), nav izvirzāmi būtiski secinājumi, kas ļautu noteikt korelāciju starp mainīgajiem (izrietoši, nenovērojot korelāciju, nav veicami secinājumi par iespējamo cēloņsakarību).

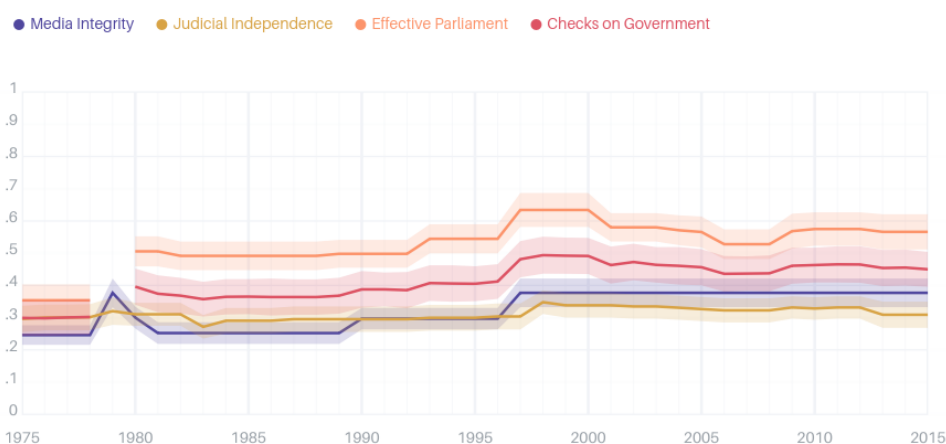

3.4.att. Irānas fundamentālo tiesību rādītāju izmaiņas laika posmā no 1975. līdz 2015. gadam (IDEA. *The Global State of Democracy Indices* <https://www.idea.int/gsod-indices>)

Sekojošai būtiskai lejupslīdei cilvēktiesību jomā pēc 1979.gada revolūcijas, var novērot, ka kopējā tendence ir pozitīva (minimāli), kopējiem demokrātijas rādītājiem (*Fundamental Rights*) pieaugot par 1 punktu laika periodā 1985. līdz 2015.gadam (skat.att.). Nav apgalvojams, ka uzlabojumi fundamentālo tiesību jomā ir saistāmi ar 1980.gada embargo, taču var izvirzīt apgalvojumu, ka potenciālās izmaksas, sankcijas neieviešot, būtu vēl sliktāka situācija brīvību jomā pēc 1979.gada revolūcijas. Trešajā kategorijā - ‘Varas dalīšana’ – gandrīz četrdesmit gadu periodā novērojama stagnācija (sk. 3.5. att.).

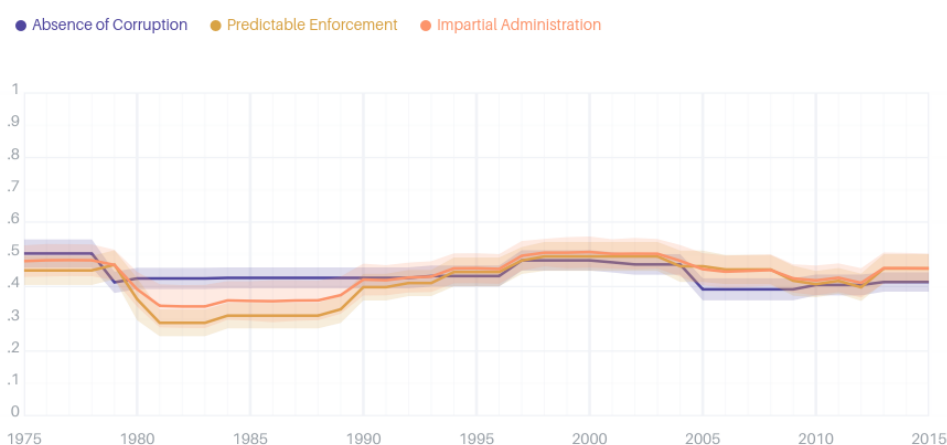
⁷⁵

Ibid.

3.5.att. Irānas varas dalīšanas rādītāju izmaiņas laika posmā no 1975. līdz 2015. gadam (IDEA. *The Global State of Democracy Indices* <https://www.idea.int/gsod-indices>)

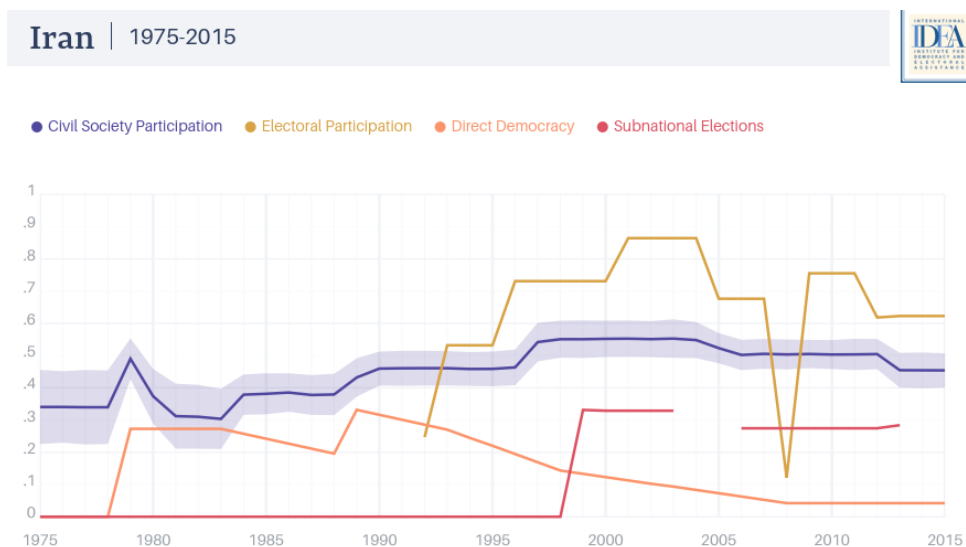
Taču nozīmīgākais vērtības pieaugums kategorijā ir novērojams pēc 1995.gada, kad ASV pieņēma papildus sankcijas pret Irānu. Izmaiņas novērojamas visās jomās, tādēļ var izvirzīt hipotēzi, ka pozitīvās izmaiņas, pieaugot vērtībā tādiem demokrātijas rādītājiem kategorijā ‘Varas dalīšana’, var būt sankciju veicinātas. Attiecīgi pēc 1997.gada kopējais novērtējums attiecīgajā kategorijā nav mainījies un ir palicis konstants, līdz ar to 21.gs. īstenotās sankcijas nav ietekmējušas demokrātijas rādītāju izmaiņas. Ceturtajā kategorijā ‘Neatkarīga administrācija’ (sk. 3.6. att.) nav novērojamas būtiskas izmaiņas.

3.6.att. Irānas neatkarīgas administrācijas rādītāju izmaiņas laika posmā no 1975. līdz 2015. gadam (IDEA. *The Global State of Democracy Indices* <https://www.idea.int/gsod-indices>)

Kaut arī Irānas politiskajā sistēmā administrācijas neatkarība un sodu paredzamība tik un tā ir vērtējama kā neapmierinoša, attiecīgās kategorijas rādītāji ir vieni no (salīdzinoši) labākajiem.

Salīdzinot notikumu attīstību ar sankciju ieviešanu, nav iespējams nonākt pie secinājuma, ka sankcijas ietekmētu notikumu attīstību. Savukārt piektajā kategorijā “Sabiedrības līdzdalība” novērojama ļoti īpatnēja situācija (sk. 3.7.att.).

3.7.att. Irānas sabiedrības līdzdalības rādītāju izmaiņas laika posmā no 1975. līdz 2015. gadam
(IDEA. *The Global State of Democracy Indices* <https://www.idea.int/gsod-indices>)

Vairums indikatoru attiecīgajā laika posmā pieaug, demonstrējot demokrātijas rādītāju uzlabošanu, taču, kā paredzams, kritums novērojams pēc Irānas revolūcijas, tiešajai demokrātijai kā tādai piedzīvojot lejupslīdi (ar izņēmumu 1989.gadā, kam atkal seko strauja lejupslīde) un esot tuvu nullei mūsdienās.

Izvērtējot demokrātijas rādītājus Irānā, var secināt, atšķirībā no Kubas gadījuma, demokrātisko sankciju efekts ir novērojams, taču, pretēji darbā pieņemtajai hipotēzei “Demokrātiskās sankcijas pret Kubu, Irānu un Krieviju ir negatīvi ietekmējušas demokrātijas attīstību šajās valstīs”, pēc būtiskākajām sankcijām, kas iedalāmas kategorijā ‘demokrātiskās sankcijas’, novērojami pozitīvi uzlabojumi. Taču šīs pozitīvās izmaiņas ir pārstiedzošas, tieši periodā no 90.gadu vidus (un turpmāko desmitgadi), ņemot vērā cīņu par varu starp dažādiem politiskajiem spēkiem Irānā, kā rezultātā tika vājināta tiesu vara, mediju neatkarība, kas spētu veicināt spēku balansu autoritārajā režīmā.⁷⁶

Šobrīd aktuāls ir jautājums par sankciju tālāko ietekmi uz Irānas politiskā režīma attīstību. Šī darba rakstīšanas beigu posmā ASV (viens no galvenajiem politiskajiem aktieriem sankciju kontekstā pret Irānu) ir pārtraukušas savu iesaisti 2015.gada programmā, kas limitēja Irānas kodolprogrammas izstrādi, atvieglojot agrāk liegto piekļuvi finanšu instrumentiem. Šī lēmuma,

⁷⁶ Ibid.

kam iebilst pārējie iesaistītie politiskie aktieri (ES, Ķīna, Krievija), sekas vēl nav objektīvi paredzamas, bet jau šobrīd ir radījušas attiecību saspīlējumu starp rietumnieciskajiem spēkiem.⁷⁷

⁷⁷ Ibid.

4. SANKCIJAS PRET KRIEVIJU

20.gs. 90.gadi bija iespēju un pārmaiņu laiks visā pasaulē, bet vistiešāk tieši bijušajās PSRS valstīs, tostarp arī Krievijā. Baltijas valstīs, kas bija atguvušas neatkarību no PSRS, sākās dažādi procesi ar mērķi tuvināties rietumu valstīm politiski un sociāli, un daudz kas liecināja, ka arī Krievija uzsāks savu ceļu pretī demokrātijai. Un tik tiešām vairākus gadus viss liecināja par to, ka Krievijā pamazām notiek demokrātijas attīstība, politiskajām tiesībām, brīvībām u.c. rādītājiem uzlabojoties,⁷⁸ tomēr ātri vien apliecinājās tas, ka vienas sistēmas sabrukums nenozīmē jaunas rašanās, un, kaut PSRS bija sabrucis, situācija Krievijā drīz vien sāka atkal līdzināties jau reiz pieredzētajai.⁷⁹ Vladimira Putina nākšana pie varas, esot priekšgājēja nominētam, apstādināja visu iesākto demokratizācijas projektu, ja tāds jebkad bija eksistējis.

Šīs nodaļas ietvaros tiks veikts vēsturiskais apskats par politisko situāciju Krievijā, primāri vērsot uzmanību laika posmam no 2014. līdz 2018.gadam, kā arī pievērsta uzmanība tam, kādas sankcijas, kad, kādēļ un ar kādiem mērķiem īstenotas pret Krieviju. 4.2. apakšnodaļā tiks veikta sekundāro datu analīze, papildinot to ar informāciju no dažādām publikācijām par attiecīgo laika posmu vai notikumiem.

4.1. Pret Krieviju īstenoto sankciju pamatojums

Kā jau darbā minēts, Krievija ir jaunpienācēja starp valstīm, pret kurām īstenots apjomīgs sankciju kopums. 2014. gads bija būtisks pavērsiena brīdis Krievijas un Rietumu valstu attiecībās – Krimas okupācija un karš Ukrainas austrumos. 2014. gadā Rietumu bloks un Krievija sāka “apmainīties” dažāda veida sankcijām – sākotnēji starp Eiropas Savienību (ES) un Krieviju, Amerikas Savienotajām Valstīm (ASV) un Krieviju, bet drīz jau šai grupai pievienojās arī citas Rietumu bloka valstis. Taču viss nebeidzās ar diplomātiskām sankcijām starp jau pieminēto Rietumu bloku (Krievijai turpinot neievērot un nepildīt Minskas vienošanos (*Minsk Agreement/ Minsk I*), sankcijas sāka izpausties arī ekonomiskā formā (gluži tāpat kā ar diplomātiskajām sankcijām – abas puses reaģēja un īstenoja pret-reakciju, otro vairāk attiecinot pret Krieviju). Līdz ar visu pieminēto tika īstenots arī ieroču un preču embargo, kas attiecās ne tikai uz Krieviju, bet arī uz tās okupētajām teritorijām. Būtiski, ka visas minētās sankcijas un ierobežojumi ir spēkā arī 2018.gadā un vairākums no tām ir pagarinātas uz ilgāku laika periodu.

⁷⁸ IDEA. *The Global State of Democracy Indices*. Retrieved from <https://www.idea.int/gsod-indices/#/indices/compare-attributes?rsc=%5B365%5D&attr=%5B%5D>

⁷⁹ Snyder, T. (2018, March 16). *Vladimir Putin's politics of eternity*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/16/vladimir-putin-russia-politics-of-eternity-timothy-snyder>

Tāpat arī 2018. gadā pret Krieviju īstenotas papildus sankcijas primāri no ASV, bet to skaitā arī citām Rietumu valstīm, reaģējot uz tādām Krievijas aktivitātēm kā iejaukšanās ASV un Francijas prezidentu vēlēšanās un Apvienotās Karalistes referendumā par izstāšanos no ES, kā arī Krievijai realizējot ķīmisko uzbrukumu pret Apvienoto Karalisti.

ES institūcijas ir definējušas, ka sankcijas kā līdzeklis ārpolitikas mērķu sasniegšanai ir izmantojamas gadījumos, ja, pirmkārt, tiek pārkāptas ES vērtības, tostarp, cilvēktiesības; otrkārt, lai cīnītos pret terorismu; treškārt, lai ierobežotu kodolieroču izplatību; un, ceturkārt, pret valsti, kas pārkāpusi citas valsts suverenitāti, anektējot teritorijas vai apzināti destabilizējot situāciju.⁸⁰

Gadījumā, kad sankcijas īstenotas pret Krieviju (reaģējot uz pārkāpumiem Ukrainā), identificējami četri galvenie iemesli šādam lēmumam. Pirmkārt, suverēnas valsts teritoriju (Ukrainas Krimas) anektēšana. Otrkārt, apzināta režīma destabilizācija (visi notikumi Ukrainā 2014. gadā, pirms un pēc konfliktiem). Treškārt, cilvēktiesību ierobežošana Ukrainas teritorijās, gan Krimā, gan Austrumukrainā (brīvība pārvietoties, politiskās brīvības, u.c.). Ņemot vērā to, ka Ukraina ir iesūdzējusi Krievijas Federāciju augstākajā Apvienoto Nāciju tiesā, norādot, ka Krievijas rīcība Ukrainā ir “terorisma un nelikumīgas agresijas gadījums”, šis faktors identificējams kā ceturtais iemesls.⁸¹ Šie četri iemesli tālāk klasificējami divās kategorijās – sankcijas ar mērķi ietekmēt valsts ārpolitikas aktivitātes un sankcijas ar mērķi ietekmēt iekšpolitikas aktivitātes.

Pirmie ierobežojumi pret Krieviju izpaudās kā diplomātiskās sankcijas, kad 2014.gada martā, reaģējot uz Krievijas agresiju Ukrainā, ES – Krievijas samits tika atcelts. Drīz vien sekoja tālākie ierobežojumi un sarunas starp ES un Krieviju par vīzu liberalizācijas pasākumiem tika apturētas. Tāpat arī jaunizveidotais pasaules industriālo valstu valdību sadarbības foruma modelis *Lielais astotnieks (G8)*, kas iekļāva ASV, Apvienoto Karalisti, Grānciju, Itāliju, Japānu, Kanādu, Vāciju un Krieviju, atkal kļuva par *Lielo septītnieku (G7)*, Krievijas dalību pārtraucot. Tāpat arī jebkādas tālākās sarunas par Krievijas pievienošanos Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijai (*OECD*) un Starptautiskajai Enerģētikas aģentūrai (*IEA*)

⁸⁰ European Council; Council of the European Union. *Different types of sanctions*. Retrieved from www.consilium.europa.eu

⁸¹ Dearden, L. (2017, January). *Ukraine sues Russia at highest UN court for “acts of terrorism and unlawful aggression” including downing of MH17*. Retrieved from www.independent.co.uk

tika pārtrauktas.⁸² Vairums diplomātisko sankciju, kas tika ieviestas 2014.gadā, ir spēkā arī darba rakstīšanas laikā 2018.gadā.⁸³

Drīz vien pēc pirmo diplomātisko sankciju ieviešanas, ekonomiskās sankcijas sekoja, kas tika ieviestas ar mērķi padarīt jebkādas tālākās Krievijas aktivitātes Ukrainā pārlietu dārgas, lai tiktu turpinātas. Šīs ekonomiskās sankcijas iemesli to ieviešanai iedalāmi četrās kategorijās.

Pirmkārt, Ukrainas valsts finanšu piesavināšanās. Ar šīm sankcijām tiek ierobežota jebkāda piekļuve ES teritorijā esošajai kustamajai un nekustamajai mantai, kas pieder indivīdiem, kas sodāmi par Ukrainas valsts finanšu piesavināšanos. Starp indivīdiem, uz kuriem attiecas šis ierobežojums, ir Ukrainas bijušais Premjerministrs un viņa tuvinieki, kolēģi, u.c., kā arī augstus amatus ieņemoši indivīdi, kas atbildt par enerģijas sektoru Ukrainā.⁸⁴ Otrkārt, ierobežojumi ekonomiskajai sadarbībai ar Krimas un Sevastapoles reģioniem. Šie ierobežojumi iekļauj daļēju tirdzniecības embargo, ierobežotu importu un eksportu, aizliegumu atbalstīt tūrisma sektoru šajās teritorijās. Treškārt, ekonomiskās sankcijas, kas ierobežo konkrētus ekonomikas sektorus Krievijā. Sankcijas pret Krievijas ekonomikas sektoriem izpaužas līdzīgi kā ierobežojumi pret Krimu un Sevastapoli, bet papildus tam tiek īstenots arī ieroču un militārās tehnikas embargo, tāpat kā aizliegums Rietumu valstīm atbalstīt vai investēt Krievijas naftas rezervju izpētes misijās un jēlnaftas ieguvē.⁸⁵ Un, ceturtkārt, ekonomiskā sadarbība. Šī sadaļa ierobežo jebkādu tālāko ES un Krievijas sadarbību tik ilgi, kamēr Krievijas agresija Ukrainā nebūs beigusies un teritorijas atkal-atzītas kā daļa suverēnas Ukrainas valsts.⁸⁶

Kamēr augstāk minētie ierobežojumi primāri realizēti kā reakcija pret Krievijas ārpolitikas aktualitātēm un ar mērķi veicināt starptautisko likumu ievērošanu, tālākā uzmanība pievēršama sankcijām, kuru mērķis ir tieši ietekmēt tādu demokrātisko procesu kā cilvēktiesību, tiesu varas u.c. ievērošanu. Iespējams, zināmākais no šādiem likumiem ir “Magnitska likums” (*Magnitsky Act*), kā tiešais mērķis ir sodīt to valstu valdības un atsevišķus indivīdus, kas iestājušies pret cilvēktiesībām. Izskatīts 2012.gadā, bet stājies spēkā 2016.gadā, “Magnitska likums” tiek

⁸² European Council; Council of the European Union. *EU restrictive measures in response to the crisis in Ukraine*. Retrieved from www.consilium.europa.eu

⁸³ Centre for Strategic International Studies. *The Ukraine Crisis Timeline*. Retrieved from www.ukraine.csis.org

⁸⁴ UNIAN. (January 28, 2016). *Azarov and four more ex-officials win sanctions case in EU court*. Retrieved from www.unian.info

⁸⁵ European Union External Action. *Ukraine and the EU*. (May 16, 2016). Retrieved from the European Union External Action homepage www.eeas.europa.eu

⁸⁶ European Council; Council of the European Union. *EU restrictive measures in response to the crisis in Ukraine*. Retrieved from www.consilium.europa.eu

realizēts, lai, pirmkārt, sodītu indivīdus, kas iestājušies pret fundamentālajām brīvībām Sergeja Magnitska lietā, un, otrkārt, “likuma un tiesu varas veicināšana [..]”⁸⁷

Neizdalot atsevišķus posmus

4.2. Demokrātijas rādītāju izmaiņas

Demokrātija un Krievija. Jautājumi par to, vai Krievija kā nozīmīgs politiskais aktieris starptautiskā līmenī, kas pēdējo gadu laikā piedzīvojis demokrātisko rādītāju mazināšanos, spēs pozicionēt sevi kā demokrātisku vērtību paudēju ir aktuāls. Vispārējie pieņēmumi ir skeptiski, norādot uz to, ka Krievijā arvien aktīvāk tiek īstenoti pasākumi, lai nomāktu jebkādas demokrātiskās kustības. Lai raksturotu Krievijas demokrātiju, piemērotākais jēdziens būtu ‘viltus demokrātija’ (*Fake Democracy*), jo kaut arī vadošā elite īsteno dažādus pasākumus atdarinot demokrātiskos procesus, reālā sabiedrības ietekme uz politiskajiem procesiem ir teju nekāda.

Tomēr Krievijas gadījums atšķiras no augstāk analizētās situācijas Kubā un Irānā. Kamēr sankcijas pret Kubu un Irānu primāri tiek vērstas, lai ietekmētu procesus pašās valstīs, sankcijas pret Krieviju tiek vērstas, lai mainītu Krievijas rīcību ārpus tās robežām, konkrētāk, liekot Krievijai ievērot tādas demokrātiskās vērtības un starptautiskos likumus kā citu valstu suverenitāte un suverenitātes neaizskaramība. Tomēr tajā pašā laikā, līdz ar daudzajām sankcijām, kas īstēnotas pret Krieviju, tiek īstenoti arī pasākumi ar mērķi ietekmēt Krievijas iekšpolitikas procesus. Var apgalvot, ka pret Krieviju īsenoto sankciju kopums ir visaptverošs, vienlaicīgi cenšoties ietekmēt ļoti dažādas sfēras.

Pirmo aplūkojam *The Economist* demokrātijas indeksu. Tas aptver visīsāko laika periodu, proti no 2006.gada līdz 2017.gadam (sk 4.1.att.).

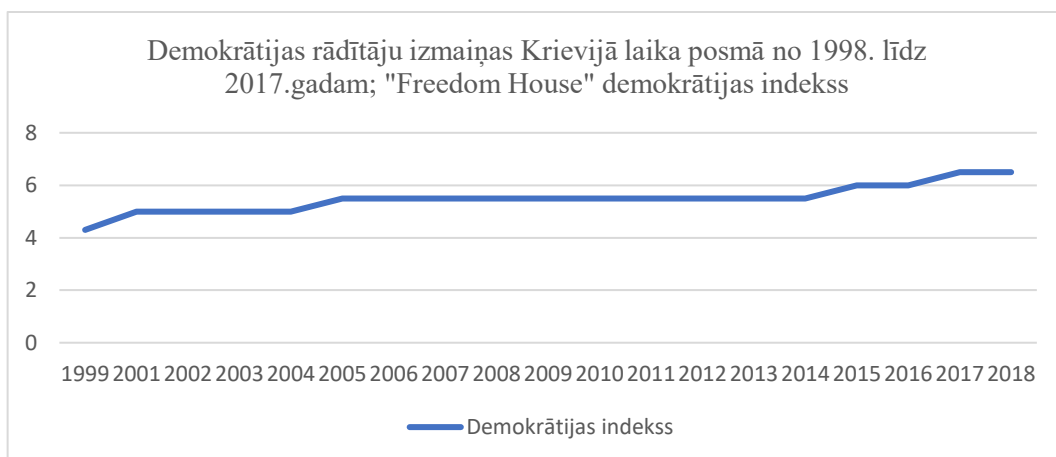
⁸⁷ 112th Congress of the United States of America. *Russia and Moldova Jackson-Vanik Repeal and Sergei Magnitsky Rule of Law Accountability Act of 2012*. <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-112publ208/html/PLAW-112publ208.htm>

4.1.att. Krievijas demokrātijas indeksa izmaiņas laika posmā no 2006. līdz 2017.gadam (The Economist. *The Economist Intelligence Unit's Democracy Index*; Retrieved from <https://infographics.economist.com/2018/DemocracyIndex/>)

Ietvertais laika posms ir pietiekams, lai analizētu rādītājus Krievijas gadījumā, jo konkrētajam gadījumam attiecināmais periods ir 21. gs. otrā desmitgade. Tiek sagaidīts, ka novērojams izmaiņas no 2014.gada līdz mūsdienām. Kamēr tā patiešām ir un laika posmā no 2014.gada ir novērojama lejupslīde, šis kritums ir saistāms ar kopējo tendenci, rādītājiem samazinoties jau kopš senākā pieejamā, analizē ietvertā 2006.gada. Ņemot vērā, ka pirmās sankcijas pret Krieviju tika ieviestas 2014.gadā, tālākajā laika posmā tiek ieviestām jaunām sankcijām un ierobežojumiem, gandrīz nemainīgie rādītāji laika posmā no 2014. gada (3,39 punkti 2014.gadā) līdz mūsdienām (2017.gadam, kad demokrātijas indekss ir 3,17) lieko domāt, ka sankciju efekts ir minimāls, salīdzinoši ar citiem ārējiem faktoriem. Nozīmīgākas izmaiņas novērojamas laika posmā no 2006.gada līdz 2012.gadam, demokrātijas indeksam samazinoties par vairāk nekā vienu iedaļu – salīdzinoši no 2014.gada rādītāji ir mainījušies vienas iedaļas ietvaros.

Salīdzinājumam, kā otrais demokrātijas rādītājs tiek izvērtēts *Freedom House* demokrātijas indekss, kas aptver laika posmu no 1999. gada līdz 2018.gadam (sk. 4.2.att.).

4.2.att. Krievijas demokrātijas indeksa izmaiņas laika posmā no 1999. līdz 2017.gadam
(Freedom House. *The Economist Intelligence Unit's Democracy Index*; Retrieved from <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2017/iran>)

Kā grafikā “Demokrātijas rādītāju izmaiņas Irānā laika posmā no 1998. līdz 2017.gadam; "Freedom House" demokrātijas indekss” redzams, vispārējā situācija Krievijā jau pēdējās divas desmitgades ir tikai pasliktinājusies (būtiski atcerēties, ka *Freedom House* demokrātijas indeksā novērtējums ‘1’ ir pats labākais, bet ‘7’ attiecīgi sliktākais), taču pēc 9 gadiem stagnācijas (no 2005. līdz 2014.gadam) seko lejupslīde, demokrātijas rādītājiem sasniedzot zemāko rādītāju. Savukārt Kubas un Irānas gadījumu analīzē izmantotais Starptautiskā demokrātijas un vēlēšanu institūta IDEA (*International Institute for Democracy and Electoral Assistance*) demokrātijas indekss aptver laika periodu līdz 2015.gadam, tādēļ tā izmantošana, analizējot Krievijas gadījumā aktuālo laika periodu no 2014. līdz 2018.gadam, nav attiecināma uz šo nodaļu.

Viennozīmīgi var apgalvot, ka demokrātijas rādītāji Krievijā ir pasliktinājušies, bet vai var apgalvot, ka sankcijas ir tieši veicinājušas demokrātisko rādītāju pasliktināšanos? Disidents un aktīvs Krievijā pastāvošā režīma kritiķis Mihails Khodorkovskis (*Mikhail Khodorkovsky*) raksturo Krievijas nacionālisma fenomenu, sakot, ka Krievijas sabiedrības vairākums dzīvo pēc mantras: “jo sliktāk kļūst, jo stiprāki mēs paliekam”⁸⁸, kas raksturo situāciju, kurā sankcijas tikai veicina sabiedrības atbalstu Vladimira Putina režīmam. Turklāt sankcijas Krievijā ir kļuvušas par augsni propagandai un sazvērestības teorijām, kas, pakārtoti, attaisno lēmumus, ar kuriem tiek ierobežotas Krievijas iedzīvotāju brīvības.⁸⁹

Izvērtējot vispārīgi Krievijas demokrātijas rādītājus dažādās kategorijās, var secināt, ka Krievijas gadījumā darbā izvirzītā hipotēze “Demokrātiskās sankcijas pret Kubu, Irānu un Krieviju ir negatīvi ietekmējušas demokrātijas attīstību šajās valstīs” apstiprinās.

⁸⁸ Gerasimov, A. (2017, August 25). *Mikhail Khodorkovsky: US Sanctions, Putin's Support And How To Revive Democracy In Russia*. [Interview] Retrieved from <http://khodorkovsky.com>

⁸⁹ Ibid.

SECINĀJUMI

Kubas politika un tirdzniecības embargo ir viens no senākajiem un vēl joprojām mūsdienās aktuālākajiem izpētes tematiem, analizējot dažādu politisko instrumentu efektivitāti starpvalstu attiecībās. Savukārt Irānas un Krievijas sankcijas (līdz ar darbā neiekļauto Ziemeļkoreju) ir viens no aktuālākajiem izpētes jautājumiem mūsdienās, ņemot vērā abu valstu ietekmi uz globālo dienaskārtību. Kaut visas trīs valstis ir ļoti atšķirīgas, tās vieno daži ļoti būtiski faktori: autoritārs režīms, Rietumu valstu sankcijas un neskaidrība par politisko režīmu nākotni. Ņemot vērā šos faktoros, darba izstrādei tiek izvirzīts izpētes jautājums: vai demokrātisko sankciju ieviešana Kubā, Irānā un Krievijā ir veicinājusi demokrātijas attīstību šajās valstīs? Attiecīgi, darbam tiek izvirzīta arī izrietoša hipotēze: **demokrātiskās sankcijas pret Kubu, Irānu un Krieviju ir negatīvi ietekmējušas demokrātijas attīstību šajās valstīs.**

Teorētiskās daļas ietvaros tiek analizēta teorētiskā informācija par sankcijām, to pielietošanu, efektivitāti, tāpat detalizētāk tiek skaidrots jēdziens ‘demokrātiskās sankcijas’, kā arī piemēroti objektīvākie kritēriji, kas būtu izmantojami, pētot demokrātisko sankciju ietekmi uz demokrātijas procesiem. Ņemot vērā, ka akadēmiskajā literatūrā ir nepietiekami apskatīts jautājums tieši par demokrātiskajām sankcijām un demokrātisko sankciju ietekmes izvērtēšanu, demokrātisko sankciju ietekmes izvērtēšanai tiek pielāgota metode, kurā sankciju efektivitāte tiek izvērtēta, analizējot sekundāros datus, šo analīzi papildinot ar kvalitatīvo datu analīzi.

Empīriskās daļas ietvaros tiek veikta sekundāro datu analīze. Lai izvērtētu korelāciju un potenciālo cēloņsakarību starp sankciju ieviešanu un no tā izrietošajām sekām ar demokrātijas rādītāju uzlabošanu vai pasliktināšanu, tiek analizēti trīs demokrātijas indeksi *The Economist* demokrātijas indeksu (*The Economist Intelligence Unit's Democracy Index*), Freedom House demokrātijas indeksu un IDEA demokrātijas rādītāju (*International Institute for Democracy and Electoral Assistance*). Novērojot korelāciju starp periodu ap sankciju ieviešanu un būtiskām izmaiņām, tiek veikta tālāka analīze, izvērtējot alternatīvos skaidrojumus un, potenciāli, tiek izvirzīts pieņēmums par cēloņsakarību.

Bakalaura darba teorētiskās daļas izstrādes laikā tiek identificēti galvenie ierobežojošie faktori, lai viennozīmīgi atbildētu uz darbā izvirzīto izpētes jautājumu un pierādītu hipotēzi. Pirmkārt, nevienprātība akadēmiskajā literatūrā par to, kā izvērtējama sankciju ietekme un efektivitāte, sarežģī piemērotāko kritēriju izvēli. Kamēr pastāv vienprātība par to, ka sankcijas biežāk ir neefektīvs ārpolitikas instruments nekā efektīvs, pastāv ļoti dažādi viedokļi par to, kā šo ietekmi izmērīt. Otrkārt, tāpat kā pastāv dažādi viedokļi par atbilstošākajiem kritērijiem

sankciju ietekmes izvērtēšanai, arī demokrātijas jēdziens, pats par sevi esot abstrakts un apstrīdēts, ir izvērtējams dažādi.

Būtiski ierobežojumi tiek identificēti arī empiriskās daļas izstrādes posmā. Kaut arī izpētei tiek izmantoti trīs, iespējams, objektīvākie demokrātijas rādītāji, kuru metodoloģija un kritēriji ir līdzīgi, katrā gadījuma analīzē novērojamas nebūtiskas pretrunas demokrātijas rādītājos, tas ir, viens no indeksiem var demonstrēt, ka attiecīgajā periodā nav notikušas izmaiņas, kamēr cits – ka novērojamas būtiskas izmaiņas. Kamēr šo problēmu daļēji risina tieši tas, ka tiek izmantoti trīs demokrātijas indeksi, ļaujot secinājumus balstīt 2/3 rādītāju, tiek identificēta potenciāla problēma (kas būtu aktuāla, ja empīriskās daļas analīzei tiktu izmantots tikai viens demokrātijas indekss), kad jau tā abstrakts un apstrīdēts jēdziens, kad analizēts ar kvantitatīvām, objektīvām metodēm, ir apstrīdams dažādo rezultātu dēļ.

Augstāk minētie sarežģījumi skaidrojami ar to, ka pētījuma uzsvars ir likts uz demokrātisko sankciju ietekmi demokrātijas procesos, nevis to ietekmi uz visiem procesiem. Bieži vien akadēmiskajā literatūrā, kas pētīta arī šī darba ietvaros, novērojams, ka izpētes darba hipotēze izvirzīta par, piemēram, demokrātisko sankciju efektivitāti, bet vērā ņemts visu sankciju sasniegtais rezultāts. Kaut šāda rezultātu analīze pati par sevi nav slikta, tā samazina specifisku secinājumu veikšanu jau tā ļoti neskaidrā situācijā (gan sankciju efektivitātei esot ļoti abstrīdētām jautājumam, gan demokrātijas izvērtēšanai esot neviennozīmīgai).

Darba izstrādes procesā, analizējot esošo teorētisko informāciju, tiek izvirzīts priekšlikums tēmai, kas sniegtu būtisku pienesumu akadēmiskajā literatūrā – ‘Vai jēdziens ‘demokrātiskās sankcijas’ tiek izmantots, lai leģitimizētu sankcijas, kuru primārais mērķis nav demokrātijas veicināšana?’. Analizējot pieejamās publikācijas par sankcijām, nereti tās tiek iedalītas kategorijā ‘demokrātiskās sankcijas’ pat tad, kad sankciju analīze pēc jēgas ļautu secināt, ka sankciju mērķis nav demokrātijas veicināšana ‘mērķa’ valstī. Otrkārt, veiksmīgai vispārējai izpratnei un vienprātībai par sankcijām, būtu nepieciešams izstrādāt vienos kritērijos veidotu teorētisko pamatu par sankciju tēmu. Veidojot izsmeļošu teorētisku bāzi par sankcijām (ņemot vērā šīs tēmas aktualitāti), būtiski izvērtēt izstrādāto metodoloģiju sankciju izvērtēšanai, kā arī noteikt vispārpieņemtus kritērijus, kas ļautu izvērtēt sankciju efektivitāti, ietekmi. Ne tikai šādas teorētiskās bāzes izveide ļautu jaunajiem pētniekiem balstīt savus izpētes darbus objektīvā un vispārpieņemtā metodoloģijā, bet tā arī būtu izmantojama rīcībpolitikas veidotājiem, izvērtējot sankciju izmantošanu starptautiskajā politikā.

Lai abildētu uz darbā izvirzīto izpētes jautājumu, nepieciešams sniegt trīs atsevišķus skaidrojumus un atbildes, jo katrs gadījums būtiski atšķiras viens no otra, kā arī par visiem trim nav iespējams sniegt vienotu atbildi. Pirmkārt, Kubas gadījumā darbā izvirzītā hipotēze

neapstiprinās, jo demokrātiskās sankcijas nav ietekmējušas demokrātiskos procesus nedz pozitīvi, nedz negatīvi, tas ir, demokrātisko sankciju efektivitāte nav novērojama (tomēr tā arī nav negatīva, tādējādi neapstiprinot hipotēzi). Otrkārt, arī Irānas gadījumā darbā izvirzītā hipotēze arī neapstiprinās, jo novērojama cieša korelācija starp sankciju ieviešanas periodiem un uzlabojumiem būtiskos demokrātijas rādītājos. Savukārt, trešajā gadījumā, analizējot Krievijas demokrātijas procesus un sankciju ietekmi uz tiem, novērojams, ka pastāv tieša korelācija starp sankciju ieviešanu un demokrātisko rādītāju pasliktināšanos Krievijā.

Ņemot vērā to, ka darbā izvirzītā hipotēze “Demokrātiskās sankcijas pret Kubu, Irānu un Krieviju ir negatīvi ietekmējušas demokrātijas attīstību šajās valstīs” apstiprinās vienā no trim analizētajiem gadījumiem, var apgalvot, ka hipotēze nav apstiprinājusies.

Pēdējo gadu notikumi ir apliecinājuši, ka demokrātija šobrīd piedzīvo norietu. Laikā, kad demokrātiskās vērtības ir apdraudētas, laiks pārdomāt, vai līdz šim paveiktais vērtējams pozitīvi. Vai veids, kādā līdz šim veicināta demokrātija, ir efektīvs? Un, ja nav, šis ir īstais brīdis rast jaunus risinājumus.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

1. 112th Congress of the United States of America. *Russia and Moldova Jackson-Vanik Repeal and Sergei Magnitsky Rule of Law Accountability Act of 2012*. <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-112publ208/html/PLAW-112publ208.htm>
2. Baldwin., D. A (2008). Political Theory of Economic Satecraft. *Foreign Policy Analysis*. Pp.371-398.
3. Bergeijk, P., Siddiquee, M. (May 5, 2015). Bias and Methodological Change in Economic Sanction Reconsidered. *Discussion Paper No.2015-33*. Pp.8.
4. Brezinski, Z., Scowcroft, B., Murphy, R. (1997). *Differentiated Containment*. Foreign Affairs 76.3. Council on Foreign Relations.
5. Centre for Strategic International Studies. *The Ukraine Crisis Timeline*. Retrieved from www.ukraine.csis.org
6. CUBAN DEMOCRACY ACT (“CDA”). *United States Code. Title 22. Foeign Relation and Intercourse. Chapter 69*. Retrieved from goo.gl/xcHfxk
7. Dearden, L. (2017, January). *Ukraine sues Russia at highest UN court for “acts of terrorism and unlawful aggression” including downing of MH17*. Retrieved from www.independent.co.uk
8. European Commission. *Press Release IP 92-800*. (February 19, 2018). http://europa.eu/rapid/press-release_IP-92-800_en.htm?locale=en
9. European Council; Council of the European Union. *Different types of sanctions*. Retrieved from www.consilium.europa.eu
10. European Council. *Iran: Council extends by one year sanctions responding to serious human rights violations*. Retrieved from <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/04/12/iran-council-extends-by-one-year-sanctions-responding-to-serious-human-rights-violation/>
11. European Council; Council of the European Union. EU restrictive measrues. Retrieved from <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/different-types/>
12. European Union External Action. *Ukraine and the EU*. (May 16, 2016). Retrived from the European Union External Action homepage www.eeas.europa.eu

13. Felter, C., Renwick, W. (2018, January 19). *U.S. – Cuba Relations*. Retrieved from <https://www.cfr.org/backgrounder/us-cuba-relations>
14. Fisher, M. (2017, May 17). *How Iran Became an Undemocratic Democracy*. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2017/05/17/world/middleeast/iran-presidential-election-democracy.html>
15. Freedom House. (2004). *Belarus. Nations in Transit*. Retrieved from <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2004/belarus> & Freedom House. (2018.) *Belarus, Country Profile. Nations in Transit 2018*. Retrieved from <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/belarus>
16. Freedom House. (2018). *Freedom in the World 2018. Cuba*. Retrieved from <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/cuba>
17. Freedom House. *Freedom in the World 2018. Methodology*. IZGŪTS no <https://freedomhouse.org/report/methodology-freedom-world-2018>
18. Friedman, U. (2012, April 23). *Smart Sanctions: A Short History*. Retrieved from <http://foreignpolicy.com/2012/04/23/smart-sanctions-a-short-history/>
19. Gerasimov, A. (2017, August 25). *Mikhail Khodorkovsky: US Sanctions, Putin's Support And How To Revive Democracy In Russia*. [Interview] Retrieved from <http://khodorkovsky.com>
20. Haass., R.N. (1997). *Sanctioning Madness. Foreign Affairs, No. 6: 75*. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/20048277>
21. Haufbauer, G.C., Schott., J., Elliott., A.K., Barbara, O. (2007). *Economic Sanctions Reconsidered, 3rd ed.* Washington DC: Peterson Institute. Pp.168. Retrieved from <https://books.google.lv>
22. Human Right Watch. *World Report 2012: Cuba*. Retrieved from <https://www.hrw.org/world-report/2012/country-chapters/cuba>
23. Human Rights Watch. *Human Rights Developments. Cuba*. Retrieved from <https://www.hrw.org/reports/1993/WR93/Amw-03.htm>
24. IDEA. *The Global State of Democracy Indices*. Retrieved from <https://www.idea.int/gsod-indices/#/indices/compare-attributes?rsc=%5B365%5D&attr=%5B%5D>

25. International Institute for Democracy and Electoral Assistance. (2017). *The Global State of Democracy Indices Methodology. Conceptualization and Measurement Framework*. Retrieved from <https://www.idea.int/gsod-indices>
26. Kahn, T. (2018, May). *EU Extends Human Rights Sanctions on Iran*. Retrieved from <http://www.defenddemocracy.org/media-hit/tzvi-kahn-eu-extends-human-rights-sanctions-on-iran/>
27. Kindleberger., C.P. (1970). *Power and Money: The Politics of International Economics and the Economic of International Politics*. New York: Basic Books. Pp.97.
28. Laub, Z. (2015, July 15). *International Sanctions on Iran*. Retrieved from <https://www.cfr.org/backgrounder/international-sanctions-iran>
29. Lean, A.M. (2011). *Democracy Promotion, Sanctions and Iran: Obama's Policy Trade Off*. B.A.Mount Saint Vincent University, Department of Political Science, Faculty of Arts and Social Science.
30. Lektzian.,D., Souva., M. (2007). An Institutional Theory of Sanctions Onset and Success. *Journal of Conflict*, Vol. 51, No. 6.:848-871.
31. Masters., J. (2017, August 7). What Are Economic Sanctions? Retrieved from <https://www.cfr.org/backgrounder/what-are-economic-sanctions>
32. McCulloch, A. (2014, May 21). *How to measure democracy?* Retrieved from <https://www.statslife.org.uk/social-sciences/1516-how-to-measure-democracy>
33. Michael,W., Teorell,J., Hadenius,A. (2013). Authoritarian Regime Types Revisited: Updated Data in Comparative Perspective. *Contemporary Politics*, 19(1). Pp. 19-34.
34. Neuenkirch.,M., Neumeier.,F. (2016). The impact of US sanctions on poverty. *Journal of Development Economics*. Vol.121. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2016.03.005>
35. Oechslin, M. (2014, December). Targeting autocrats: Economic sanctions and regime change. *European Journal of Political Economy*. Vol.36. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2014.07.003>
36. One Hundred Fourth Congress of the United States of America. *Cuban Liberty and Democratic Solidarity (Libertad) Act of 1996*. P.L. 104 – 114.
37. Pape., R.A. (1997). Why Economic Sanctions Do Not Work. *International Security*. Vol. 22, No. 2 (Fall, 1997), pp.93. doi: 10.2307/2539368

38. Parsa, M. (November 2016). *Democracy in Iran – Why it failed and How It Might Succeed*. Retrieved from <http://www.hup.harvard.edu/catalog.php?isbn=9780674545045>
39. Peksen, D., Drury, A.C. (2009). Economic Sanctions and Political Repression: Assessing Impact of Coercive Diplomacy on Political Freedoms. *Human Rights Review*. 10(3): 393-411.
40. Public Law 109-293-Sept. 30, 2006. 109th Congress. *Iran Freedom Support Act*.
41. Reuters. (January 17, 2016). *TIMELINE – U.S. – Iran relations from 1953 coup to 2016 sanctions relief*. Retrieved from <https://www.reuters.com>
42. Santiago, J. (2016, February 19). *A timeline of the Cuban embargo*. Retrieved from <https://www.weforum.org/agenda/2016/02/a-timeline-of-the-cuban-embargo/>
43. Shear, M.D., Kang, C. (2009, April 14). *Obama Lifts Broad Set Of Sanctions Against Cuba*. Retrieved from <http://www.washingtonpost.com/>
44. Snyder, T. (2018, March 16). *Vladimir Putin’s politics of eternity*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/16/vladimir-putin-russia-politics-of-eternity-timothy-snyder>
45. Thaaror, I. (2017, February 9). *The man who declared the ‘end of history’ fears for democracy’s future*. Retrieved from https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/02/09/the-man-who-declared-the-end-of-history-fears-for-democracys-future/?utm_term=.1da4458845c1
46. The Economist. (2006, October 19). *History lessons – Blunt instruments make for botched jobs and unbotched dictators*. Retrieved from <https://www.economist.com/node/8058039>
47. The Stanley Foundation. (2001, March 29 – April 1). *Emerging From Conflict; Improving US Relations With Current and Recent Adversaries. Understanding Sanctions Policy in the 21st Century: Rethinking the Dialogue. Emerging From Conflict Conference*. The Stanley Foundation. South Carolina.
48. UC San Diego. *The Library. Elections and events 1991 – 2001*. Retrieved from <https://library.ucsd.edu/research-and-collections/collections/notable-collections/latin-american-elections-statistics/Cuba/elections-and-events-19912001.html>
49. U-Jin, A., Peksen., D. (2007). When Do Economic Sanctions Work? *Political Research Quarterly* 60, No. 1: 139.

50. UNIAN. (January 28, 2016). *Azarov and four more ex-officials win sanctions case in EU court*. Retrieved from www.unian.info
51. von Soest, C., Wahman, M. (2014). *The Underestimated Effect of Democratic Sanctions*. Retrieved from <http://www.tinyurl.com/md8evl2>
52. von Soest, C., Wahman, M. (2015). Not all dictators are equal: Coups, fraudulent elections, and the selective targeting of democratic sanctions. *Journal of Peace Research*. Vol. 52(1), pp.22.
53. Wachs, J. (1994). Reviewing the 1940 Cuban Constitution: Arguments for Social and Economic Rights Post-Castro Government. *American University International Law Review* 10, no. 1 (1996). Pp. 531.
54. Wallensteen., P. (1968). Characteristics of Economic Sanctions. *Journal of Peace Research* 5, No. 3: 262. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/423276>

Bakalaura darbs “Demokrātisko sankciju negatīvā ietekme autoritāro režīmu demokrātijas veidošanās procesos: Kubas, Irānas un Krievijas gadījumi” izstrādāts Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba apjoms (no ievada līdz secinājumiem ieskaitot) ir **108683** rakstzīmes (ieskaitot intervālus, bet neieskaitot zemspītras atsauces).

Autore: _____ Sintija Tarasova

(paraksts)

Rekomendēju/ nerekomendēju darbu aizsāvēšanai.

Vadītājs: M.Soc.Sci. Matīss Veigurs

(paraksts)

Recenzents: asociētais profesors Ivars Ījabs

(paraksts)

Darbs iesniegts Politikas zinātnes nodaļā

Dekāna pilnvarotā persona:

(paraksts)

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

prot. Nr. _____

Komisijas sekretārs:

(paraksts)